

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Administravimo departamentas
2021 12 17*

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA SENOVĖS BALTŲ RELIGINĖ BENDRIJA „ROMUVA“ PRIŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 48329/19)

SPRENDIMAS

14 str. (+9 str.) • Diskriminacija • Nesuteiktas valstybės pripažinimas tinkamumo kriterijus atitinkančiai pagoniškai religinei bendrijai dėl priežasčių, nesuderinamų su valstybės pareiga išlikti neutraliai ir nešališkai • Vidaus teisėje nenustatyti saugikliai nuo savivalės politinei institucijai (Parlamentui) priimant sprendimus • Katalikų bažnyčios įtraukimas į parlamentinę procedūrą

STRASBŪRAS

2021 m. birželio 8 d.

GALUTINIS

2021-09-08

Šis sprendimas tapo galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje Senovės baltų religinė bendrija „Romuva“ prieš Lietuvą,

Europos Žmogaus Teisių Teismas (antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Jon Fridrik Kjølbro,
teisėjų Marko Bošnjak,
Aleš Pejchal,
Egidijus Kūris,
Branko Lubarda,
Pauliine Koskelo,
Saadet Yüksel

ir *skyriaus kanclerio* Stanley Naismith,

atsižvelgdamas į:

peticiją (Nr. 48329/19) prieš Lietuvos Respubliką pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį, kurią Teismui 2019 m. rugpjūčio 29 d. pateikė Lietuvoje įregistruota religinė bendrija Senovės baltų religinė bendrija „Romuva“ (toliau – pareiškėja bendrija);

sprendimą pranešti apie peticiją Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) dėl skundų pagal Konvencijos 9, 13 ir 14 straipsnius, o likusią peticijos dalį paskelbti nepriimtina;

šalių pastabas;

po svarstymo uždarame posėdyje 2021 m. gegužės 18 d.

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

IŽANGA

1. Byla yra susijusi su Seimo (*Lietuvos Parlamentas*) sprendimu nesuteikti pareiškėjai bendrijai valstybės pripažintos religinės bendrijos statuso (*valstybės pripažinta religinė bendrija*).

FAKTAI

2. Pareiškėja bendrija yra pagal Lietuvos Respublikos įstatymus įsteigta religinė bendrija (*religinė bendrija*), kurios buveinė – Vilniuje. Jai Teisme atstovavo Vilniuje praktikuojantis advokatas E. Valčiukas.

3. Vyriausybei atstovavo jos atstovė K. Bubnytė-Širmenė.

I. BYLOS APLINKYBĖS

4. Lietuvos Respublikos teisė išskiria tris religinių bendrijų tipus: tradicinės religinės bendrijos, valstybės pripažintos netradicinės religinės bendrijos ir kitos religinės bendrijos.

5. Bet kuri religinė bendrija gali būti įregistruota ir įgyti juridinio asmens teises, jeigu ji atitinka tam tikrus minimalius kriterijus (žr. šio sprendimo 56

ir 57 punktus). Nors visos įregistruotos religinės bendrijos turi teisę atlikti religines apeigas, užsiimti edukacine veikla ir labdara (žr. šio sprendimo 53 ir 61 punktus), tradicinės ir valstybės pripažintos religinės bendrijos įgyja teisę į tam tikras papildomas privilegijas, kaip antai, teisę dėstyti tikybą mokyklose, teisę į bažnytinės santuokos registraciją, kuri sukelia tokias pat teises pasekmes kaip ir santuokos sudarymas civilinės metrikacijos įstaigoje, ir teisę gauti nacionalinio transliuotojo eterio laiką transliuoti savo religines apeigas (žr. šio sprendimo 62–66 punktus).

6. Pagal įstatymą valstybė pripažįsta devynias religines bendrijas (žr. šio sprendimo 58 punktą).

7. Netradicinės religinės bendrijos gali kreiptis valstybės pripažinimo, jeigu jos atitinka įstatyme nustatytus reikalavimus (žr. šio sprendimo 59 punktą). Teisingumo ministerija vertina, ar bendrija atitinka tuos reikalavimus, ir pateikia savo išvadą Seimui, kuris priima atitinkamą nutarimą (žr. šio sprendimo 60 punktą).

8. 2001 m. liepą Seimas suteikė valstybės pripažinimą Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjungai. Nutarimas buvo priimtas be didelių Seimo narių diskusijų.

9. 2001 m. Lietuvos jungtinė metodistų bažnyčia kreipėsi į Seimą su prašymu suteikti jai valstybės pripažintos religinės bendrijos statusą. Teisingumo ministerija parengė išvadą, kad ji atitinka įstatyme keliamus reikalavimus valstybės pripažinimo siekiančiai religinei bendrijai. Tuo metu, kai šalys teikė Teismui naujausias pastabas (2021 m. vasario 2 d.), Seimas dar nebuvo dėl šio klausimo balsavęs.

10. 2008 m. liepą Seimas suteikė valstybės pripažinimą Septintosios dienos adventistų bažnyčiai. Po pirmojo svarstymo Seime nutarimo projektui nebuvo pritarta, kai keli Seimo nariai išreiškė susirūpinimą, kad neaišku, kokios pagrindinės tos bendrijos tikėjimo dogmos ir kuo ji skiriasi nuo Katalikų bažnyčios. Buvo nutarta gražinti projektą tobulinti. Po poros mėnesių nutarimo projektas buvo pateiktas pakartotinai svarstyti ir balsuoti. Trumpo svarstymo metu keli Seimo nariai pastebėjo, kad religinė bendrija „sulaukė palankių nuomonių iš Katalikų bažnyčios hierarchų“, o Kauno arkivyskupas oficialiu laišku pritarė, kad religinei bendrijai būtų suteiktas valstybės pripažinimas. Nutarimas buvo priimtas.

11. 2016 m. lapkritį Seimas priėmė nutarimą, suteikiantį valstybės pripažinimą Lietuvos evangelinio tikėjimo krikščionių sąjungai. Šis nutarimas buvo priimtas be svarstymų.

12. 2017 m. kovą Seimas suteikė valstybės pripažinimą Lietuvos naujajai apaštalų bažnyčiai. Atitinkamą nutarimo projektą pateikęs Seimo narys teigė, kad religinė bendrija atitinka visus įstatyme keliamus reikalavimus, kad jai būtų suteiktas valstybės pripažinimas, ir kad ji palaiko gerus santykius su Katalikų bažnyčia, pripažįsta krikščionių Bibliją ir yra gerbiama kitų religijų atstovų. Taip pat buvo paminėta, kad Lietuvos naujajai apaštalų bažnyčiai

save priskiria apie 3 000 sekėjų. Nutarimas buvo priimtas be didelių svarstymų.

13. 2018 m. su prašymu suteikti valstybės pripažinimą į Seimą kreipėsi kita religinė bendrija Jehovos liudytojai. Tuo metu, kai šalys teikė Teismui naujausias pastabas (2021 m. vasario 2 d.), atitinkamos institucijos dar nebuvo priėmusios išvados, ar ši bendrija atitinka įstatyme nustatytus reikalavimus, ir Seimas šio klausimo nebuvo svarstęs.

II. PAREIŠKĖJOS BENDRIJOS PRAŠYMAS SUTEIKTI VALSTYBĖS PRIPAŽINIMĄ

14. Pareiškėja bendrija įregistruota religine bendrija 2002 m. Ją sudaro kelios senovės baltų tikėjimo religinės bendruomenės (*religinės bendruomenės*), kurių viena oficialiai įregistruota Lietuvoje 1992 m.

15. Pareiškėjos bendrijos statutas nustato:

„1.1. Senovės Baltų religinė bendrija „Romuva“ (toliau – Romuva) yra baltų tikėjimo bendruomenių (Romuvos bendruomenių), siekiančių įgyvendinti baltų prigimtinės religijos tikslus, savarankiškas susivienijimas, vykdamas šiame Statute numatytus uždavinius ir funkcijas ...

...

2.1. Romuva tęsia prigimtinio baltų tikėjimo (toliau – baltų tikėjimas) tradicijas, ji siekia santarvės ir darnos su Dievu ir Dievais, su protėviais, gamta ir žmonėmis, iškelia gamtos, kaip akivaizdžiausios dieviškumo apraiškos, šventumą, ugdo baltų tradicinį dorovinį gyvenimo būdą, savą kelią dieviškumo link, sukurtą per daugelį amžių.

2.2. Baltų tikėjimas gerbia tradicines ir kitas valstybės pripažintas religijas.

2.3. Romuvos tikėjimo šaltinis yra nenutrūkstama baltų dvasinė tradicija ...“

16. 2017 m. pareiškėja bendrija kreipėsi į Seimo narių grupę su prašymu pristatyti nutarimo, suteikiančio jai valstybės pripažinimą, projektą.

A. Valstybės institucijų priimtos išvados

17. Teisingumo ministerija patikrino, ar pareiškėja bendrija atitinka įstatyme nustatytus kriterijus, keliamus valstybės pripažinimo siekiančioms religinėms bendrijoms (žr. šio sprendimo 59 punktą). Ji pastebėjo, kad valstybės pripažinimas suteikiamas ne tikėjimo kryptims, bet konkrečioms religinėms bendrijoms; Lietuvoje veikia ir kitos tos pačios tikėjimo krypties religinės bendruomenės, nepriklausančios pareiškėjai bendrijai. Pastarąją bendriją sudaro trys oficialiai įregistruotos religinės bendruomenės ir devyniolika neįregistruotų religinių grupių. Viena iš šių religinių bendruomenių įregistruota 1992 m., ir ši data laikytina pareiškėjos bendrijos veiklos Lietuvoje pradžia.

18. Ministerija pastebėjo, kad pagonišų ir neopagonišų religinių judėjimų galima rasti daugelyje Europos ir Šiaurės Amerikos šalių. Šiems

judėjimams būdinga tikėjimas gamtos šventumu, politeizmas, gilinimasis į ikirikščioniškų tikėjimų šaltinius, opanavimas dominuojančiai krikščionybei. Pareiškėjos bendrijos tiesioginės šaknys galėtų siekti etnografinį sąjūdį, prasidėjusį per Sovietų okupaciją, nors jis negalėjo skleistis kaip atvirai religinis judėjimas iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Remdamasi pareiškėjos bendrijos statutu ir įvairiais akademiniais leidiniais, ministerija pastebėjo, kad pareiškėja bendrija siekia atkurti „prigimtinį baltų tikėjimą“, ieškodama tikėjimo elementų liaudies mene ir tradicijose, taip pat prieinamuose istoriniuose šaltiniuose. Jos religiniai įsitikinimai nėra griežtai apibrėžti; pagrindinė jos religinės etikos dogma – harmonijos principas. Religinės apeigos atliekamos namuose, gamtoje arba specialiai tam skirtose šventose vietose. Per šias apeigas tikintieji kreipiasi į savo protėvius ir įvairius ikirikščioniško Lietuvos panteono dievus, aukoja simbolines aukas.

19. Ministerija pastebėjo, kad pareiškėja bendrija – didžiausia netradicinė religinė bendrija Lietuvoje, 2011 m. nacionalinio gyventojų surašymo duomenimis, per 5 000 žmonių nurodė, kad jie išpažįsta „baltų tikėjimą“, o nuo 2001 m. iki 2011 m. sekėjų padaugėjo keturis kartus. Tai šeštas pagal tikinčiųjų skaičių religinis judėjimas Lietuvoje, gausumu pralenkias net kai kurias tradicines religines bendrijas. Pareiškėjos bendrijos turimą atramą visuomenėje atspindėjo statistiniai duomenys. Todėl ministerija nusprendė, kad pareiškėja bendrija atitinka valstybės pripažinimo siekiančioms religinėms bendrijoms keliamus kriterijus: ji veikia Lietuvoje ilgiau nei dvidešimt penkerius metus, jos mokymas neprieštarauja įstatymams ir bendrai priimtoms moralės normoms ir ji turi pakankamą atramą visuomenėje.

20. 2018 m. balandį dvidešimt keturi Seimo nariai pateikė projektą nutarimo, kuriame buvo siūloma suteikti pareiškėjai bendrijai valstybės pripažintos religinės bendrijos statusą. Projektą įvertino Seimo kanceliarijos Teisės departamentas, Seimo Kultūros, Žmogaus teisių ir Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetai, Vyriausybė. Visi nusprendė pritarti projektui.

B. Svarstymai Seime

1. 2019 m. birželio 25 d. svarstymas

21. 2019 m. birželio 25 d. Seimas surengė pirmąjį nutarimo dėl valstybės pripažinimo suteikimo pareiškėjai bendrijai projekto svarstymą. Keli Seimo nariai pritarė projektui ir pastebėjo, kad įvairios institucijos nustatė, jog pareiškėja bendrija atitinka kriterijus, keliamus valstybės pripažinimo siekiančioms religinėms bendrijoms (žr. šio sprendimo 17–20 punktus). Kai kurie pabrėžė ryšį tarp pareiškėjos bendrijos išpažįtamų tikėjimų ir Lietuvos istorijos bei tradicijų. Kai kurie taip pat nurodė religijos laisvės ir religinio pliuralizmo svarbą demokratinėje visuomenėje.

22. Prieš projektą pasisakę keli Seimo nariai išreiškė abejonių, ar pareiškėja bendrija veikia pakankamai ilgai ir turi pakankamą atramą visuomenėje pagal Konstitucinio Teismo praktiką (žr. šio sprendimo 69 punktą). Buvo išsakytas argumentas, kad per anksti jai suteikti valstybės pripažinimą, bet šis klausimas vėl turėtų būti svarstomas ateityje, kai praeis daugiau laiko. Taip pat buvo nurodyta, kad pareiškėja bendrija jau gali veikti kaip religinė bendrija ir atlikti savo religines apeigas, o valstybės pripažinimas neturi nieko bendra su religijos laisve, tačiau tik suteiktų papildomas privilegijas.

23. Kiti pasisakymai prieš nutarimo projektą buvo tokie:

(a) „... Į šią bendriją vargu ar būtų galima žiūrėti kaip į religinę bendruomenę, nes turbūt klausiti, ar jie tiki į [Perkūną] ir jo galias, būtų gana keistas klausimas, kaip jie įsivaizduoja pomirtinį gyvenimą arba neįsivaizduoja, [ir] į kokias dvasias jie tiki ... Jeigu mes tautinį arba kitokį paveldą įvedame į religijų sąvoką, mes atidarome neribotas galimybes išvis išplauti religijos kaip tokios sampratą ...

Paklauskime kiekvienas savęs: kas yra tautiškumas, tautinės tradicijos? Mes visi gerbiame tas pačias tradicijas, jas švenčiame ir t.t. Ar tai reiškia, kad mes visi pagonyms arba romuviečiai [Romuvos nariai]? Ne, dauguma mūsų yra katalikai ... Dabar kol kas [Romuva] daugiau atrodo tautinio paveldo įteisinimo organizacija, tokių tradicijų, ritualo įteisinimo, ji neturi didesnio ir aiškesnio profilio, ji yra gana jauna, besiformuojantis ir tikrai reikėtų šitą klausimą smarkiai atidėti ir tik tada prie jo grįžti.“

(b) „... Kalbėti apie religiją, apie religines bendruomenes, apie naujų religinių bendruomenių pripažinimą yra, akivaizdu, gana subjektyvu ir nelengva. Aš esu katalikas ir nežadu keisti savo tikėjimo, ir nepatariu Jums to daryti ... Stengsiuosi remtis daugiau dokumentais ...

Kaip ir kuo remiantis nustatyta, kad „Romuva“ yra Lietuvos istorinio, dvasinio ir socialinio palikimo dalis? Skaičiai rodo ką kita. Kas rodo, jog „Romuvą“ ypač remia visuomenė? 2001 m. gyventojų surašymo duomenimis, 79 % Lietuvos gyventojų save priskyrė Romos katalikams, 2011 m. gyventojų surašymo duomenimis, 77,2 % gyventojų save įvardijo Romos katalikais. Tiesa, Teisingumo ministerijos išvadose pateikti duomenys ir faktas, kad „Romuvos“ narių skaičius augo daugiausia. 2001 m. religinėms bendruomenėms save priskyrė 1 270 Lietuvos piliečių, tai yra tik 0,04 % [visos populiacijos]. 2011 m. buvo 5118, tačiau tai tik 0,17 %. Kitaip sakant, kiekybinis kriterijus neleistų teigti, kad Romuvą remia visuomenė, nes tai tik nedidelė visuomenės dalis ...“

(c) ... Manau, yra nepriimtina, kad senovės lietuvių religija pagonybė yra pateikiama kaip priešiška krikščionybei. Man didžiausias tos srities autoritetas yra A.V. Patackas ... vienas iškiliausių senovės religijos tyrinėtojų ... Jis labai aiškiai pasakė, kad lietuvių santykis su krikščionybe yra ypatingas, mat žmogui, turinčiam vieną Dievą, nesunku suvokti ir perimti krikščioniškus idealus, pamilti Kristų. Patackas buvo įsitikinęs, kad senovės lietuvių religija visų pirma buvo susieta su vieno Dievo samprata, ir tą įsigalėjusią daug dievybę jis vis dėlto vertino kaip tam tikrą nukrypimą nuo senovės religijos.

Štai G. Beresnevičiaus [religinių studijų mokslininkas] citata... prie kurios nelabai ką turiu pridurti: „Pigu sakyti, kad naujieji pagonyms yra sukrevėjusios sąmonės ar kvoštelėję. Ne viskas taip paprasta, nors tarp jų šarlatanų įsipainioję daugiau nei tarp katalikų, bet ne visi jie tokie. Objektyviai žiūrint, pavyzdžiui, [Romuva] yra religinė bendrija, su visais religijai būdingais atributais. Tik ar tai išties ta pagonybė, ar tai senoji

SPRENDIMAS SENOVĖS BALTŲ RELIGINĖ BENDRIJA "ROMUVA" prieš LIETUVĄ

religija? Atsakymas aiškus – ne, tos religijos prikelti nebeįmanoma, kaip negalima restauruoti ano meto mentaliteto, socialinių santykių... Iš kartos į kartą buvo perdavinėjama etnografinė tradicija, kaimo papročiai ir šventės, bet tai nebuvo senoji religija, tai buvo natūraliai susiklosčiusi kaimo gyvensena Be abejo, su ypatinga pasaulėjauta, bet ji bent jau nuo jėzuitų misijų laikų stipriai koreliavo su krikščionybe. Dabar, iš kaimiškos etnografijos atėmę katalikiškus elementus, tariamės aptikę grynąją pagonybę, kas visiškai netiesa.“ ...“

24. Dalyvavo aštuoniasdešimt trys Seimo nariai iš 141. Per preliminarų balsavimą dėl nutarimo projekto teksto patvirtinimo keturiasdešimt šeši balsavo už, devyniolika balsavo prieš ir aštuoniolika susilaikė. Tekstas buvo patvirtintas ir balsavimas, ar priimti sprendimą, buvo numatytas 2019 m. birželio 27 d.

2. Lietuvos Vyskupų Konferencijos laiškas

25. 2019 m. birželio 26 d. Lietuvos Vyskupų Konferencijos, Romos katalikų bažnyčios Lietuvoje teritorinės vyresnybės, pirmininkas elektroniniu paštu atsiuntė kreipimąsi Seimo nariui, parlamentinės grupės „Už šeimą“ pirmininkui. Tuo metu grupę sudarė aštuoniasdešimt vienas Seimo narys iš kelių politinių partijų. Laišką gavęs asmuo persiuntė jį kitiems tos grupės nariams.

26. Lietuvos Vyskupų Konferencija teigė, kad ji parašė laišką atsakydama į ne kartą išsakytus parlamentinės grupės „Už šeimą“ narių prašymus informuoti juos apie Katalikų bažnyčios mokymą ir poziciją.

27. Ji pažymėjo, kad pati sąvoka „senovės baltų religinė bendrija“ yra klaidinanti ir moksliskai beprasmiška, nes niekada nebuvo universalus ir vieningo „senovės baltų tikėjimo“, prūsų, lietuvių ir latvių dievybės, ritualai ir papročiai buvo skirtingi. Tariamai išlikę šio tikėjimo fragmentai tėra ne daugiau kaip „prietarai bei maginį atspalvį turintys valstiečių papročiai“, kurių svarba lietuviškam savitumui dažnai perdedama.

28. Be to, Konferencija teigė, kad pareiškėjos bendrijos pažiūros nepakankamos, kad jas būtų galima traktuoti kaip nuoseklų ir išbaigtą mokymą, kuris pagrįstas vienintele pareiškėjos bendrijos įkūrėjo knyga, kurios taip pat nepakanka. Galiausiai Lietuvos Vyskupų Konferencija įtikinėjo, kad visuomenės palaikymas religiniam judėjimui turėtų būti grindžiamas platesniais tyrimais, o ne vien sociologinėmis apklausomis. Tai, kad per gyventojų surašymą kai kurie lietuviai priskyrė save „baltų tikėjimui“, nurodo tik šių gyventojų apsisprendimą identifikuotis su vienokiu ar kitokiu neopagonybės religiniu aspektu, bet nebūtinai su vienos iš daugelio skirtingų pagonių bendruomenių pažiūromis.

3. 2019 m. birželio 27 d. svarstymas ir balsavimas

29. 2019 m. birželio 27 d. Seimas surengė svarstymą ir balsavo dėl sprendimo projekto. Dauguma teiginių už ir prieš projektą kėlė tuos pačius

klausimus kaip ir pirmojo svarstymo metu (žr. šio sprendimo 21 ir 22 punktus). Be to, vienas narys, kuris buvo už projektą, paaiškino, kad Seimas anksčiau suteikė valstybės pripažinimą religinei bendrijai, kuri turi mažiau sekėjų nei pareiškėja bendrija (žr. šio sprendimo 12 punktą). Kiti keli kritikavo Lietuvos Vyskupų Konferencijos laiške pateiktas nuomones (žr. šio sprendimo 25–28 punktus). Kai kurie parlamentinės grupės „Už šeimą“ nariai (žr. šio sprendimo 25 punktą) buvo už projektą, o kiti prieš jį.

30. Teiginiai prieš nutarimo projektą buvo tokie:

(a) „... Jūs gavote Vyskupų Konferencijos raštą ... Atkreipsiu dėmesį į kai kuriuos argumentus ... Akivaizdu, kad niekada nebuvo vieningos ir universalios baltų religijos, apie kurią mes čia kalbame. Nėra vienybės ir tarp tų organizacijų, kurios dabar yra. Dabar, kas svarbiausia, jeigu mes šią kultūrinę bendriją įteisinsime kaip religinę, tai anksčiau ar vėliau mes išplausime visų religinių bendrijų sąvokas ir tada kiekvieną kultūrinę bendriją galėsime paskelbti kaip religiją, o religiją traktuoti tik kaip kultūrinę bendruomenę ...“

(b) „...Atsakomybė bus Seimui, ar mes tęsime sovietmečio politiką, kai iki 1940 m. etnokultūra, krikščioniškos tradicijos, gyveno labai gražiai ir harmoningai, buvo atskirtos ir supriešintos. Deja, tą supriešinimą šiandien mes galime įtvirtinti vėl. Aš netikiu, kad kam nors priklauso lietuvių kalba ar kad kuri nors religinė tradicija gali privatizuoti etnokultūrą. Lietuvybės ir krikščionybės supriešinimas, etnokultūros ir krikščionybės supriešinimas, kurį šiandien mes norime padaryti, yra tikrai sovietmečio tradicijos tęsa. Aš nieko nesakau, kad „Romuva“ yra sovietmečio projektas, bet [sakau, kad] tas supriešinimas, deja, atėjęs iš sovietinių laikų, ir todėl siūlau šiandien atidėti klausimą, nebalsuoti. Galbūt ateis laikas, kai mes galėsime suteikti valstybės pripažinimą šiai bendrijai, bet tikrai ne šiandien.“

(c) „... Neužmirškime, kad Rusijos KGB nuosekliai nuo sovietinių laikų darė viską, kad pagonybė Lietuvoje sustiprėtų. Paskaitykite A. Dugino [Rusijos analitiko] raštus. Jis aiškiai įvardina, kad krikščionybė yra vienas iš tų akmenų, kuriuos reikėtų Lietuvoje sunaikinti, tai buvo ir partizaninio judėjimo atrama. Norėdami ar nenorėdami tie, kurie teikia šį projektą, tiesiog vykdo Kremliaus instrukciją... Vykdydami tai, apie ką Duginas rašė savo knygoje labai dideliu šriftu.

Taip pat pagalvokite apie mūsų santykius su Lenkija ... Pagalvokite apie tai, kaip būtumėte pažiūrėję Popiežiui į akis, nes bandėte šį projektą prieš metus, bet, matyt, susigėdote; ... Mes būsime išjuokti visame krikščioniškame pasaulyje, nes mes, aišku, būsime unikalūs tuo ...“

31. Dalyvavo aštuoniasdešimt šeši Seimo nariai iš 141. Keturiasdešimt balsavo už projektą, trisdešimt vienas balsavo prieš jį ir penkiolika susilaikė. Projektui nepritarta (žr. šio sprendimo 67 punktą).

C. Seimo etikos ir procedūrų komisijos išvada

32. 2019 m. liepą pareiškėja bendrija pateikė Seimo etikos ir procedūrų komisijai skundą, kad vieno Seimo nario, Ž. P., pasakyti svarstymo metu (žr. šio sprendimo 30(c) punktą) žodžiai buvo klaidingi ir šmeižikiški. Pareiškėja bendrija teigė, kad ji nesiekia sunaikinti krikščionybės ar sukelti grėsmės

Lietuvos katalikų bažnyčios teisėms ir kad per sovietų okupaciją KGB jos nerėmė.

33. 2019 m. rugsėjį Komisija nusprendė, kad Ž.P. tyčia paskleidė klaidingus ir įžeidžiančius teiginius. Ji pastebėjo, kad sovietų valdžios institucijos persekiojo senovės baltų tikėjimą išpažįstančius asmenis, o jo teiginiai dėl įtariamų ryšių tarp pareiškėjos bendrijos ir Kremliaus politikos klaidingi. Be to, Komisija pabrėžė, kad Lietuvoje tokių sąsajų implikavimas skatina priešišumą pareiškėjai bendrijai. Ž.P. buvo įpareigotas paneigti įžeidžiančius žodžius.

34. Ž.P. apskundė Komisijos išvadą. 2020 m. liepą Vilniaus apygardos administracinis teismas pritarė Komisijos išvadoms, tačiau nusprendė, kad nėra teisinio pagrindo įpareigoti Seimo narį paneigti Seimo svarstymo metu pasakytus žodžius. Tuo metu, kai šalys teikė Teismui naujausias pastabas (2021 m. vasario 2 d.), byla buvo nagrinėjama Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme.

BYLAI REIKŠMINGAS TEISINIS REGULIAVIMAS IR PRAKTIKA

I. VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

A. Dėl prieinamų vidaus teisinės gynybos priemonių

1. Konstitucija

35. Konstitucijos 30 straipsnis skelbia, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą, o asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas.

36. 105 straipsnio 1 dalis skelbia, *inter alia*, kad Konstitucinis Teismas nagrinėja ir priima sprendimą, ar neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti Seimo priimti aktai.

37. 106 straipsnio 1 dalis skelbia, *inter alia*, kad teismai turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl 105 straipsnio pirmojoje dalyje nurodytų aktų (žr. šio sprendimo 36 punktą). Pagal 110 straipsnį tais atvejais, kai yra pagrindo manyti, kad įstatymas ar kitas teisinis aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teisėjas sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir kreipiasi į Konstitucinį Teismą prašydamas spręsti, ar šis įstatymas ar kitas teisinis aktas atitinka Konstituciją.

38. 106 straipsnio 4 dalies 2019 m. kovo 21 d. redakcija skelbia, kad kiekvienas asmuo turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl Konstitucijos 105 straipsnio pirmojoje dalyje nurodytų aktų (žr. šio sprendimo 36 punktą), jeigu jų pagrindu priimtas sprendimas pažeidė šio asmens konstitucines teises ar laisves ir šis asmuo išnaudojo visas teisinės gynybos priemones. Šios teisės įgyvendinimo tvarką nustato Konstitucinio Teismo įstatymas (žr. šio sprendimo 39 punktą).

2. *Konstitucinio Teismo įstatymas*

39. Konstitucinio Teismo įstatymas buvo pakeistas 2019 m. liepos 16 d. ir pataisos įsigaliojo 2019 m. rugsėjo 1 d. Įsigaliojusios redakcijos įstatymo 65 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad asmuo turi teisę paduoti Konstituciniam Teismui prašymą ištirti, *inter alia*, Seimo priimtų aktų atitikti Konstitucijai arba įstatymams, jeigu: 1) tų aktų pagrindu priimtas sprendimas pažeidė šio asmens konstitucines teises ar laisves; 2) buvo pasinaudota visomis įstatymuose nustatytomis teisinės gynybos priemonėmis ir yra priimtas galutinis ir neskundžiamas teismo sprendimas ir 3) prašymas Konstituciniam Teismui paduodamas per keturis mėnesius nuo galutinio teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos.

3. *Administracinių bylų teisenos įstatymas*

40. Administracinių bylų teisenos įstatymo 18 straipsnio 2 dalis nustato, kad administracinių teismų kompetencijai nepriskiriama tirti, *inter alia*, Respublikos Prezidento, Seimo, Seimo narių, Ministro Pirmininko ar Vyriausybės sprendimų.

41. Pagal 4 straipsnio 2 dalį, jeigu yra pagrindas manyti, kad įstatymas ar kitas teisės aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teismas sustabdo bylos nagrinėjimą ir kreipiasi į Konstitucinį Teismą. Bylos nagrinėjimas atnaujinamas gavus Konstitucinio Teismo nutarimą.

4. *Viešojo administravimo įstatymas*

42. Bylos nagrinėjimo metu sąvoka „viešasis administravimas“ buvo įtvirtinta Viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje. Viešasis administravimas – tai viešojo administravimo subjektų veikla, skirta įstatymams ir kitiems teisės aktams įgyvendinti: administracinių sprendimų priėmimas, įstatymų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo kontrolė, įstatymų nustatytų administracinių paslaugų teikimas pagal įstatymą, viešųjų paslaugų teikimo administravimas ir viešojo administravimo subjekto vidaus administravimas.

5. *Konstitucinio Teismo praktika*

43. Konstitucinis Teismas ne kartą savo nutarimuose konstatavo, jog bet kuris asmuo, manydamas, kad teisės ar laisvės buvo pažeistos, turi teisę kreiptis į teismą (įskaitant ir tuos atvejus, kai teisės ar laisvės tariamai pažeidė valstybės institucijos ar pareigūnai), ir teisė kreiptis į teismą negali būti ribojama arba atimama (2002 m. liepos 2 d., 2003 m. kovo 4 d., 2004 m. rugpjūčio 17 d. ir 2006 m. sausio 16 d. nutarimai).

44. Konstitucinis Teismas ne kartą savo nutarimuose taip pat konstatavo, kad turtinę ar neturtinę žalą dėl neteisėtų veiksmų patyręs asmuo turi teisę

reikalauti kompensacijos už tą žalą, net jeigu ją sukėlė valstybės institucijos ar pareigūnai (2002 m. birželio 30 d., 2006 m. rugpjūčio 19 d. ir 2018 m. kovo 8 d. nutarimai).

45. 2010 m. gegužės 13 d. nutarime Konstitucinis Teismas konstatavo, kad administracinių bylų teisenos įstatymas, pagal kurį administraciniai teismai netiria, *inter alia*, Prezidento ar Vyriausybės veiklos (žr. šio sprendimo 40 punktą), neužkerta kelio administraciniams teismams tirti tokių institucijų veiklos, susijusios su vidinio administravimo funkcijų vykdymu arba dėl kurios galėjo atsirasti asmenims žala:

„Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės, Teismo konstitucinio statuso ypatumai, susiję su ... valdžių padalijimu, *inter alia* suponuoja tai, jog šios institucijos negali perimti viena kitos konstitucinių įgaliojimų. Taigi ir teismai, į kuriuos suinteresuoti asmenys kreipiasi su prašymais išnagrinėti Seimo, Respublikos Prezidento ar Vyriausybės aktus arba kitaip pasireiškiančią šių institucijų veiklą, negali perimti [pastarųjų] konstitucinių įgaliojimų, t. y. už šias valdžios institucijas priimti atitinkamų sprendimų arba įpareigoti minėtų valdžios institucijų išleisti aktus, susijusius su valstybės valdžios vykdymu.

Taigi, Administracinių bylų teisenos įstatymo ... nuostata [teismų kompetencijai nepriskiriama tirti] „Respublikos Prezidento ar Vyriausybės veiklos“, kuria [tos institucijos] įgyvendina valstybės valdžią. Ši veikla negali būti tapatinama su tokia veikla, kurią apima sąvoka „viešasis administravimas“ ...

Šiame kontekste Administracinių bylų teisenos įstatymo ... nuostata nustato, kad „Administracinių teismų kompetencijai nepriskiriama tirti Respublikos Prezidento ... [ar] Vyriausybės veiklos“ ... , aiškintina kaip reiškianti, kad administraciniame teisme sprendžiamo administracinio ginčo dalyku negali būti tokia Respublikos Prezidento ar Vyriausybės veikla, kuria įgyvendinama valstybės valdžia.

...

Paminėtina ir tai, kad dėl Respublikos Prezidento ar Vyriausybės veiklos gali atsirasti gali atsirasti ir asmens teisių ir laisvių pažeidimas, žala ... [] Administraciniai teismai sprendžia bylas dėl Respublikos Prezidento ar Vyriausybės veiksmų (ar vilkinimo atlikti tokius veiksmus), kurie galėjo pažeisti asmens laisves ir teises, įskaitant bylas dėl žalos atlyginimo ...“

46. Vertindamas individualių konstitucinių skundų priimtinumą keliuose sprendimuose Konstitucinis Teismas konstatavo, kad asmuo turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą tik dėl Konstitucijos 105 ir 106 straipsniuose nurodytų aktų (žr. šio sprendimo 36–38 punktus), jeigu jų pagrindu priimtas sprendimas pažeidė asmens teises. Jeigu jų pagrindu nebuvo priimta tokio sprendimo, asmuo neturi teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą (2020 m. vasario 18 d., 2020 m. kovo 12 d., 2020 m. kovo 25 d. ir 2020 m. gegužės 13 d. sprendimai).

6. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika

47. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija 2013 m. vasario 11 d. sprendime byloje Nr. A-492-704-13 konstatavo:

„Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje taip pat akcentuoja teisminės gynybos universalumo ir prieinamumo svarbą ... Kita vertus, teisė kreiptis į administracinį teismą turi būti realizuojama laikantis įstatymų nustatytos tvarkos, todėl ne bet kuris asmuo ir ne su bet koku reikalavimu gali kreiptis į teismą ir reikalauti, kad byla būtų išnagrinėta. Administracinės bylos nagrinėjimo dalyku gali būti tik toks reikalavimas, kuriuo siekiama išspręsti administracinį ginčą, ir kurio patenkinimas reikštų pažeistų teisių ar interesų apsaugą. Be to, asmuo turi teisę kreiptis į teismą tik tuo atveju, jei jo reikalavimo nagrinėjimas priskirtinas teismų kompetencijai. Ne visi klausimai yra nagrinėjami teismuose, o tik tie, kurie patenka į įstatymu griežtai apibrėžtą teismų kompetenciją.“

48. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2015 m. gegužės 20 d. sprendime byloje Nr. eAS-413-602/2015, cituodamas Konstitucinio Teismo praktiką (žr. šio sprendimo 45 punktą), teigė, kad administraciniai teismai gali nagrinėti Seimo veiksmus, kurie susiję su viešojo administravimo funkcijomis arba kurie galėjo sukelti žalą asmenims.

49. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2015 m. gegužės 20 d. sprendime byloje Nr. AS-850-662/2015 konstatavo, kad administraciniai teismai gali kreiptis į Konstitucinį Teismą tik tuo atveju, kai teismas nagrinėja konkrečią jo kompetencijai priskirtiną bylą. Todėl, jeigu administracinis teismas negali nagrinėti bylos, nes skundas nenagrinėtinas teisme administracinio proceso tvarka, jis negali kreiptis ir į Konstitucinį Teismą.

50. Keletą kartų Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad administraciniai teismai gali spręsti dėl Seimo priimtų sprendimų, nes šie sprendimai buvo priimti viešojo administravimo srityje arba padarė asmeniui turtinės ar neturtinės žalos. Pavyzdžiui, bylose dėl valstybės pareigūnų atleidimo, atsisakymo paskirti asmenis į oficialias pareigas, atsisakymo išduoti asmenims leidimą dirbti su slapta medžiaga ir tokio leidimo panaikinimo (2012 m. sausio 27 d. sprendimas byloje Nr. AS⁴⁴²-21/2012, 2012 m. gruodžio 20 d. sprendimas byloje Nr. A-858-2894/2012, 2014 m. sausio 8 d. sprendimas byloje Nr. A-520-2401-13, ir 2016 m. rugpjūčio 11 d. sprendimas byloje Nr. eA-2107-502/2016).

51. Palyginti priešingai, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nusprendė, kad administraciniais teismams neteismingi skundai dėl Seimo komitetų ar komisijų sprendimų, kuriais buvo nuspręsta nenagrinėti asmenų pateiktų prašymų; konstatuojant, kad komisijos ir komitetai yra Seimo struktūros sudėtinės dalys, o jų tikslas – padėti Seimui vykdyti savo funkcijas, susijusias su valstybės valdžios įgyvendinimu (2015 m. sausio 28 d. sprendimas byloje Nr. AS-168-556/2015 dėl Žmogaus teisių komiteto, 2015 m. rugsėjo 16 d. sprendimas byloje AS-1159-492/2015 dėl Etikos ir procedūrų komisijos ir 2018 m. gegužės 3 d. sprendimas byloje Nr. eAS-309-415/2018 dėl Peticijų komisijos). Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat konstatavo, kad administraciniai teismai nenagrinėja skundų dėl Seimo nario asmens neliečiamybės atėmimo, nes, priimdamas tokį sprendimą, Seimas įgyvendino savo iš Konstitucijos kylančią teisę, kuria daroma įtaka konstituciniam Seimo nario statusui; todėl tai nėra viešojo

administravimo aktas (2015 m. gegužės 20 d. sprendimas byloje Nr. AS-850-662/2015).

B. Dėl religijos laisvės ir diskriminacijos draudimo

1. Konstitucija

52. Konstitucijos 26 straipsnis skelbia, *inter alia*, kad minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė yra nevaržoma; kiekvienas žmogus turi teisę laisvai pasirinkti bet kurią religiją arba tikėjimą ir ją išpažinti; žmogaus laisvė išpažinti ir skleisti religiją arba tikėjimą negali būti apribota kitaip, kaip tik įstatymu ir tik tada, kai būtina garantuoti visuomenės saugumą, viešąją tvarką, žmonių sveikatą ir dorovę, taip pat kitas asmens pagrindines teises ir laisves.

53. 43 straipsnis skelbia, *inter alia*, kad valstybė pripažįsta tradicines Lietuvoje bažnyčias bei religines organizacijas, o kitas bažnyčias ir religines organizacijas – jeigu jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštaruja įstatymui ir doriai. Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai skelbia savo mokslą, atlieka savo apeigas, turi maldos namus, labdaros įstaigas ir mokyklas dvasininkams rengti. Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai tvarkosi pagal savus kanonus ir statutus. Lietuvoje nėra valstybinės religijos.

54. 38 straipsnio 4 dalis skelbia, *inter alia*, kad valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją.

55. 29 straipsnis skelbia, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.

2. Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas

56. Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 4 straipsnio 1 dalis apibrėžia religinę bendruomenę kaip asmenų grupę, siekiančią įgyvendinti tos pačios religijos tikslus. 4 straipsnio 2 dalis apibrėžia bažnyčią ar religinę bendriją kaip mažiausiai dviejų religinių bendruomenių sąjungą, kuri išpažįsta tą pačią religiją.

57. Pagal 11 straipsnį religinė bendruomenė gali būti įregistruota (taip gaudama juridinio asmens statusą), jei vienija ne mažiau kaip 15 narių, o religinė bendrija gali būti įregistruota, jei vienija ne mažiau kaip dvi religines bendruomenes. Siekdama įregistravimo, religinė bendruomenė ar bendrija turi pateikti Teisingumo ministerijai savo įstatus ar juos atitinkantį dokumentą, kuriame būtų nurodytas, *inter alia*, pavadinimas, išpažįstamo religinio mokymo pagrindai, veiklos kryptys ir tikslai. 12 straipsnis nustato, kad Teisingumo ministerija gali atsisakyti įregistruoti religinę bendruomenę ar bendriją, jeigu ji nepateikia visos reikiamos informacijos, jeigu jos veikla

pažeidžia žmogaus teises ir laisves ar viešąją tvarką arba jeigu tokiu pat pavadinimu jau buvo įregistruota kita religinė bendruomenė ar bendrija.

58. Pagal 5 straipsnį valstybė pripažįsta devynias Lietuvos istorinio, dvasinio bei socialinio palikimo dalį sudarančias tradicines Lietuvoje egzistuojančias religines bendruomenes ir bendrijas: lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų.

59. 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kitos (netradicinės) religinės bendrijos gali būti valstybės pripažintos kaip Lietuvos istorinio, dvasinio ir socialinio palikimo dalis, jeigu jos palaikomos visuomenės ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymams ir dorai. Valstybės pripažinimas reiškia, kad valstybė palaiko religinių bendrijų dvasinį, kultūrinį ir socialinį palikimą.

60. 6 straipsnio 2 ir 3 dalys nustato, kad valstybės pripažinimą suteikia Seimas. Religinės bendrijos gali kreiptis dėl valstybės pripažinimo praėjus ne mažiau kaip 25 metams nuo pirminio jų įregistravimo Lietuvoje. Jeigu prašymas nepatenkinamas, pakartotinai galima dėl to kreiptis praėjus dešimt metų nuo prašymo nepatenkinimo dienos. Pripažinimo klausimą Seimas sprendžia gavęs Teisingumo ministerijos išvadą.

61. 7 straipsnio 3 dalis nustato, kad visos juridinio asmens teises turinčios religinės bendruomenės ir bendrijos gali įstatymų nustatyta tvarka iš valstybės gauti paramą kultūrai, švietimui bei labdarai.

62. Pagal 9 straipsnio 2 dalį valstybinėse ir nevalstybinėse švietimo įstaigose tėvų (globėjų, rūpintojų) pageidavimu gali būti dėstoma tradicinių ir kitų valstybės pripažintų religinių bendruomenių ir bendrijų tikyba.

3. Kiti teisės aktai

63. Civilinio kodekso 3.24 straipsnis nustato, kad tradicinės ar kitos valstybės pripažintos religinės bendruomenės sudaryta religinė santuoka sukelia tokias pat teises pasekmes, kaip ir santuokos sudarymas civilinės metrikacijos įstaigoje.

64. Nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo 5 straipsnio 8 dalis nustato, kad nacionalinis transliuotojas Lietuvos tradicinėms ir valstybės pripažintoms religinėms bendruomenėms suteikia laiką transliuoti religines apeigas dvišaliuose susitarimuose nustatytais sąlygomis ir tvarka.

65. Pagal Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 6 straipsnio 6 dalį tradicinių ir kitų valstybės pripažintų religinių bendruomenių ir bendrijų dvasininkai ir vienuoliai valstybės lėšomis draudžiami pensijų socialiniu draudimu, su sąlyga, kad jie neturi teisės į pensiją dėl kitų priežasčių ir jų pajamų suma neviršija įstatymo nustatytos sumos.

66. Žemės mokesčio įstatymo 8 straipsnio 2 dalies 10 punktą nustato, kad žemė, nuosavybės teise priklausanti tradicinėms ir kitoms valstybės pripažintoms religinėms bendruomenėms, mokesčiu neapmokestinama.

67. Seimo statuto 113 straipsnio 1 dalis nustato, kad Seimo nutarimai ir kiti sprendimai priimami paprasta balsų dauguma, išskyrus specialius Konstitucijos ir šio statuto nustatytus atvejus.

4. Konstitucinio Teismo praktika

68. 2000 m. birželio 13 d. nutarime Konstitucinis Teismas konstatavo:

„Viena iš pamatinių žmogaus laisvių yra įtvirtinta Konstitucijos 26 straipsnio 1 dalyje: minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė yra nevaržoma. Ši laisvė užtikrina galimybę įvairių pažiūrų žmonėms gyventi atviroje, teisingoje ir darnioje pilietinėje visuomenėje. Ši laisvė - ne tik savaiminė demokratijos vertybė, bet ir svarbi garantija, kad bus visavertiškai įgyvendinamos kitos žmogaus konstitucinės teisės ir laisvės.

...

Minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė taip pat neatsiejama nuo Konstitucijoje įtvirtintų principų: asmens lygybės, privilegijų neteikimo ir, nediskriminavimo (29 straipsnio 1 ir 2 dalys), ... Valstybinių ir savivaldybių mokymo ir auklėjimo įstaigų pasaulietškumo (40 straipsnio 1 dalis), tradicinių Lietuvoje bažnyčių bei religinių organizacijų, kitų bažnyčių ir religinių organizacijų, jeigu jos atitinka Konstitucijoje nustatytus kriterijus, valstybinio pripažinimo (43 straipsnio 1 dalis), ... [ir] valstybinės religijos nebuvimo (43 straipsnio 7 dalis) ...

[minties, tikėjimo ir religijos] laisvė įtvirtina ideologinį, kultūrinį ir politinį pliuralizmą. Jokios pažiūros ar ideologija negali būti paskelbtos esančios privalomos ir primestos individui, t. y. laisvai savo pažiūras formuojančiam ir reiškiančiam asmeniui, atviros, demokratinės ir civilinės visuomenės nariui. Tai yra prigimtinė žmogaus laisvė. Valstybė turi būti neutrali įsitikinimų atžvilgiu, ji neturi teisės nustatyti kokią nors privalomą pažiūrų sistemą.

...

Sistemiškai aiškinant ... [Konstitucijos nuostatas] darytina išvada, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas bažnyčios ir valstybės atskirumo principas. Šis principas sudaro Lietuvos valstybės, jos institucijų ir jų veiklos pasaulietškumo pamatą. Jis kartu su [kitomis Konstitucijos nuostatomis] lemia valstybės pasaulėžiūrinį ir religinį neutralumą.

...

Pažymėtina, kad nustatyti įvairioms bažnyčioms bei religinėms organizacijoms skirtingą būklę valstybėje galima tik pagal tuos kriterijus, kurie nurodyti Konstitucijoje ...“

69. 2007 m. gruodžio 6 d. sprendime, kuriuo oficialiai išaiškintas 2000 m. birželio 13 d. nutarimas (žr. šio sprendimo 68 punktą), Konstitucinis Teismas konstatavo:

„Konstitucijos 43 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata „valstybė pripažįsta <...>, kitas bažnyčias ir religines organizacijas – jeigu jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai“ reiškia, kad bažnyčios bei religinės organizacijos, kurios Lietuvoje nėra tradicinės, gali būti išskirtos iš kitų tradicinėmis nesančių bažnyčių bei religinių organizacijų suteikiant joms specialų statusą –valstybės pripažinimą. Atsižvelgiant į tai, kad [tai darant] minėtas specialus statusas yra ne kas kita, kaip atitinkamos bažnyčios, religinės organizacijos būklės valstybėje nustatymas, taip pat į tai, kad šis specialus statusas gali būti suteikiamas tik toms bažnyčioms bei

SPRENDIMAS SENOVĖS BALTŲ RELIGINĖ BENDRIJA "ROMUVA" PRIŠ LIETUVĄ

religinėms organizacijoms, kurios turi atramą visuomenėje, konstatuotina, kad suteikti šį statusą yra įstatymų leidėjo prerogatyva.

Konstitucijos 43 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta sąlyga [kad kitos bažnyčios ir religinės organizacijos turi] „turėti atramą visuomenėje“ reiškia, kad atitinkamos bažnyčios, religinės organizacijos atrama visuomenėje turi būti tvirta ir ilgalaikė, taigi negali apsiriboti negausia žmonių grupe ar nedidele visuomenės dalimi, keliais veiklos dešimtmečiais, viena arba keliomis žmonių kartomis. Minėta atitinkamos bažnyčios, religinės organizacijos atrama visuomenėje turi būti tokia, kad dėl jos nekiltų jokių abejonių. Sprendžiant, ar tam tikrai bažnyčiai arba religinei organizacijai suteiktinas valstybės pripažinimas, būtina įsitikinti, kad ta bažnyčia, religinė organizacija tikrai turi atramą visuomenėje ...

Todėl, pagal Konvencijos 43 straipsnio 1 dalį ...bažnyčios bei religinės organizacijos, nesančios tradicinėmis Lietuvoje, valstybės pripažinimą gali įgyti Seimo valia ir sprendimu. Pabrėžtina, kad tokį valstybės pripažinimą – kitaip nei konstatavimą, kad tam tikra bažnyčia, religinė organizacija yra tradicinė Lietuvoje, – galima atšaukti, jeigu atitinkama valstybės pripažinta bažnyčia, religinė organizacija netenka atramos visuomenėje ar jos mokymas arba apeigos ima prieštarauti įstatymui arba dorai ...“

70. 2019 m. gruodžio 11 d. sprendimu Konstitucinis Teismas priėmė Seimo narių grupės pateiktą prašymą ištirti, ar Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 6 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad religinės bendrijos gali kreiptis dėl valstybės pripažinimo praėjus ne mažiau kaip 25 metams nuo pirminio jų įregistravimo Lietuvoje, neprieštarauja Konstitucijos 43 straipsnio 1 daliai (žr. šio sprendimo 53 ir 59 punktus). Tuo metu, kai šalys teikė Teismui naujausias pastabas (2021 m. vasario 2 d.), Konstitucinio Teismo sprendimo dar nebuvo.

II. TARPTAUTINIAI DOKUMENTAI

A. Jungtinės Tautos

71. Atitinkamos 1966 m. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto (toliau – Paktas) nuostatos nustato:

18 straipsnis

„1. Kiekvienas asmuo turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti ar pasirinkti religiją arba tikėjimą savo nuožiūra ir laisvę vienam ar kartu su kitais, viešai ar privačiai išpažinti savo religiją ar tikėjimą laikant pamaldas, atliekant tikėjimo apeigas ir mokant jo.“

26 straipsnis

„Visi žmonės yra lygūs įstatymui ir turi teisę į vienodą, be jokios diskriminacijos įstatymo apsaugą. Šiuo atžvilgiu įstatymas turi drausti bet kokią diskriminaciją ir užtikrinti visiems vienodą ir veiksmingą apsaugą nuo diskriminacijos rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių arba kokių nors kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, turtinės padėties, gimimo ar kokio nors kito požymio pagrindu.“

72. 1993 m. rugsėjo 27 d. JT Žmogaus teisių komitetas priėmė Bendrąjį komentarą Nr. 22 dėl Pakto 18 straipsnio, kurio atitinkamos dalys įtvirtina:

“...
...

2. 18 straipsnis gina teistinius, neteistinius ir ateistinius įsitikinimus, taip pat teisę neišpažinti jokios religijos ar tikėjimo. Terminai įsitikinimas ir religija aiškinami plačiai. 18 straipsnio taikymas neapsiriboja tradicinėmis religijomis arba religijomis ir įsitikinimais su institucinėmis savybėmis ar praktikomis, analogiškoms tradicinėms religijoms. Todėl Komitetas su nerimu vertina be kokią tendenciją diskriminuoti kurią nors religiją ar įsitikinimą dėl bet kokių priežasčių, įskaitant tai, kad jos yra naujai įsteigtos arba atstovauja religinėms mažumoms, galinčioms tapti dominuojančios religinės bendruomenės priešiško objekto.

...

9. Tai, kad religija yra pripažįstama valstybine religija arba kad ji įsteigta kaip oficiali ar tradicinė, arba tai, kad jos sekėjais yra didžioji dalis gyventojų, negali suvaržyti naudojimosi Pakte įtvirtintomis teisėmis suvaržymo, įskaitant 18 ir 27 straipsnius, ar pateisinti kitų religijų sekėjų ar netikinčiųjų diskriminacijos ...

10. Jeigu tam tikrų įsitikinimų visuma konstitucijose, statutuose, valdančiųjų partijų deklaracijose ir kt., arba realioje praktikoje yra įtvirtinta kaip oficiali ideologija, tai negali tapti priežastimi varžyti 18 straipsnyje laisvių ar kitų Pakte įtvirtintų laisvių ar diskriminuoti asmenis, kuriems oficiali ideologija yra nepriimtina ar kurie jai prieštarauja ...“

73. 2011 m. gruodžio 22 d. JT Specialusis pranešėjas religijos ar tikėjimo laisvės klausimais pristatė JT Generalinei Asamblėjai savo metinę ataskaitą, kurios atitinkamose dalyse teigiama (nuorodos praleistos):

“...
...

61. Jeigu valstybės nustato konkretų religinių ar tikėjimo bendrijų statusą, jos privalo užtikrinti, kad nuostatos būtų suformuluotos ir įgyvendinamos be jokios diskriminacijos ...

62. Deja, Specialusis pranešėjas surinko daug informacijos, rodančios, jog valstybėse esama diskriminacinių praktikų ir politikų, vienoms bendruomenėms suteikiančių tam tikrus statusus ar iš to atsirandančias privilegijas, o kitoms – ne. Daugeliu atvejų taikomi kriterijai yra neaiškiai apibrėžti arba visai neapibrėžti. Daugeliu kitų atvejų bendrai nurodomas kultūrinis šalies, kurioje kai kurios religinės bendruomenės yra dominuojančios, paveldas... Nuoroda į vienos konkrečios religijos vyraujančią istorinį vaidmenį gali lengvai tapti pagrindu diskriminuoti kitų religijų ar įsitikinimų sekėjus ...

...

73. Dėl minėtų priežasčių Specialusis pranešėjas norėtų pateikti šias rekomendacijas:

...

(i) Siūlant privilegijuotą teisinį statusą tam tikroms religinėms arba įsitikinimų bendrijoms ar kitoms grupėms, toks specialus statusas turėtų griežtai atitikti nediskriminavimo principą ir visapusiškai gerbti visų žmonių teisę į religijos ar tikėjimo laisvę ...“

B. Venecijos komisija

74. 59-ojoje plenarinėje sesijoje, vykusioje 2004 m. birželio 18 d. ir 19 d., Europos demokratijos per teisę komisija (Venecijos komisija) priėmė su religija ir tikėjimu susijusių teisės aktų peržiūros gaires, kurių atitinkamose dalyse teigiama (nuorodos praleistos):

“...

2. „Religijos“ sąvoka. Įstatymų leidyba dažnai apima suprantamą bandymą apibrėžti „religiją“ ar panašias sąvokas (sektos, kultai, tradicinė religija ir kt.). Tarptautinėje teisėje nėra visuotinai priimtino šių sąvokų apibrėžimo, o dauguma valstybių, siekdamos įtvirtinti tokių sąvokų apibrėžimus, susidūrė su sunkumais. Buvo teigiama, kad tokių sąvokų apibrėžti teisiškai neįmanoma dėl religijos koncepcijos dviprasmiškumo. Bendra klaida, siekiant apibrėžti religiją, – reikalavimas, kad būtų tikima Dievą... Akivaizdžiausi paneigiantys pavyzdžiai yra klasikinis budizmas, kuris yra ne teistinis, ir induizmas (kuris yra politeistinis) ... Jei įstatymuose įtvirtinamos sąvokos, būtina atidžiai peržiūrėti tekstą, kad jis nebūtų diskriminacinis ar iš anksto nuteiktų prieš kai kurias religijas ar kitų pamatinius įsitikinimus ...“

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 14 STRAIPSNIO, TAIKOMO KARTU SU 9 STRAIPSNIU, PAŽEIDIMAS

75. Pareiškėja bendrija skundėsi dėl Seimo atsisakymo suteikti jai valstybės pripažinimą. Ji rėmėsi Konvencijos 9 straipsniu, taikomu atskirai ir kartu su 14 straipsniu.

76. Teismas mano, kad pareiškėjos bendrijos pateiktas skundas nesusijęs su jos, kaip juridinio asmens, paneigimu ar kitokiais veiksnio ar teisės išpažinti religiją apribojimais (palyginti priešingai *Metropolitan Church of Bessarabia ir kiti prieš Moldaviją*, Nr. 45701/99, § 105, ECHR 2001-XII). Todėl Teismas, kuris pats sprendžia dėl bylos faktinių aplinkybių teisinio vertinimo (žr. *Radomilja ir kiti prieš Kroatiją* [DK], Nr. 37685/10 ir 22768/12, §§ 114 ir 126, 2018 m. kovo 20 d.), mano, kad šis skundas turi būti nagrinėjamas pagal Konvencijos 14 straipsnį, taikomą kartu su 9 straipsniu, kuriuose nustatyta:

Konvencijos 9 straipsnis

„1. Kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę; ši teisė apima laisvę keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat laisvę išpažinti ir skelbti savo religiją ar tikėjimą tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, laikant pamaldas, atliekant apeigas, praktikuojant tikėjimą ar mokant jo.

2. Laisvė skelbti savo religiją ar tikėjimą gali būti apribojama tik tiek, kiek yra nustatęs įstatymas, ir tik kai tai būtina demokratinėje visuomenėje jos apsaugos interesams, viešajai tvarkai, žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

Konvencijos 14 straipsnis

„Naudojimasis šioje Konvencijoje pripažintomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais.“

A. Priimtinumai

1. Šalių teiginiai

(a) Vyriausybė

77. Vyriausybė teigė, kad pareiškėja bendrija nepanaudojo visų vidaus teisinės gynybos priemonių, nurodydama, kad pagal nacionalinę teisę asmuo, manydamas, kad jo ar jos teisės buvo pažeistos, turi teisę kreiptis į teismą (žr. šio sprendimo 43 ir 44 punktus).

78. Pirmiausia, pareiškėja bendrija galėjo kreiptis į administracinius teismus pagal Civilinio kodekso 6.271 straipsnį su prašymu atlyginti žalą, atsiradusią dėl neteisėtų valdžios institucijų veiksmų. Administraciniai teismai nagrinėja skundus dėl Seimo veiksmų (žr. šio sprendimo 48 punktą). Be to, administraciniai teismai nagrinėja Seimo aktus, kurie buvo priimti atliekant viešojo administravimo funkcijas (žr. šio sprendimo 48 punktą). Vyriausybės nuomone, valstybės pripažinimo suteikimas religinei bendrijai pateko į šią kategoriją.

79. Nors administraciniai teismai patys negali paskelbti Seimo priimto teisės akto neteisėtu, jie šiuo požiūriu gali kreiptis į Konstitucinį Teismą (žr. šio sprendimo 41 punktą). Vyriausybė pateikė kelis pavyzdžius bylų, susijusių su valstybės pareigūnų atleidimu ar atsisakymu paskirti asmenis į oficialias pareigas, kuriose administraciniai teismai kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu įvertinti Seimo ar Vyriausybės priimtų sprendimų teisėtumą; kai kuriuos sprendimus Konstitucinis Teismas vėliau pripažino neteisėtais.

80. Galiausiai, jeigu pareiškėja bendrija būtų kreipusis į administracinius teismus, bet jų sprendimai jos būtų netenkinę, ji būtų galėjusi kreiptis su individualiu skundu į Konstitucinį Teismą (žr. šio sprendimo 39 punktą). Jeigu Konstitucinis Teismas būtų pripažinęs Seimo nutarimą neteisėtu, jis negalėtų, o pareiškėja bendrija galėtų kreiptis su nauju prašymu suteikti valstybės pripažinimą, nelaukusi dešimt metų.

(b) Pareiškėja bendrija

81. Pareiškėja bendrija teigė, kad ji neturėjo veiksmingos vidaus teisinės gynybos priemonės. Ji nurodė, kad Konstitucijoje įtvirtintas laisvas Seimo nario mandatas ir teismai negali įpareigoti Seimo balsuoti tam tikru būdu arba priimti konkretų sprendimą. Pareiškėja bendrija tvirtino, kad Vyriausybės pateikti teismų praktikos pavyzdžiai, kurie susiję su valstybės pareigūnų

atleidimu ar atsisakymu paskirti į pareigas (žr. šio sprendimo 79 punktą), labai skyrėsi nuo šios bylos.

82. Ji taip pat teigė, kad peticijos pateikimo Teismui dieną (2019 m. rugpjūčio 29 d.) ji negalėjo tiesiogiai kreiptis į Konstitucinį Teismą, todėl skundas šiam teismui nelaikytina veiksminga priemone. Bet kokių atvejų, pareiškėjos bendrijos nuomone, Konstitucinis Teismas nebūtų galėjęs tinkamai atitaisyti jos teisių pažeidimo padarinių.

2. Teismo vertinimas

(a) Bendrieji principai

83. Bendrieji principai dėl reikalavimo panaudoti veiksmingas vidaus teisinės gynybos priemones apibendrinti *Vučković ir 29 kiti prieš Serbiją* ((Argumentai dėl priimtinum) [DK], Nr. 17153/11, §§ 69–77, 2014 m. kovo 25d., ir jame nurodytas bylas).

(b) Dėl kreipimosi į administracinius teismus

84. Visų pirma Teismas pastebi, kad religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas, kuris nustato valstybės pripažinimo suteikimo religinėms bendrijoms procedūrą, aiškiai neįtvirtina galimybės apskusti Seimo sprendimą atsisakyti suteikti tokį pripažinimą; jis tik nustato teisę pateikti naują prašymą praėjus dešimčiai metų nuo to sprendimo priėmimo dienos (žr. šio sprendimo 60 punktą pirmiau). Tačiau Vyriausybė teigė, kad pareiškėjos bendrijos teisė apskusti skundžiamą sprendimą kilo iš bendrosios teisės kreiptis į teismą, kuri aiškiai įtvirtinta Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje.

85. Pirmiausia Teismas įvertins Vyriausybės argumentus, kad pareiškėja bendrija galėjo kreiptis į administracinius teismus. Vyriausybė tikino, kad šie teismai galėjo išnagrinėti pareiškėjos bendrijos skundą, nes skundžiamas Seimo sprendimas buvo viešojo administravimo teisės aktas. Be to, neatsižvelgiant į tai, ar skundžiamas Seimo sprendimas buvo viešojo administravimo teisės aktas ar valstybės valdžią įgyvendinantis teisės aktas, pareiškėja bendrija galėjo reikalauti kompensacijos tokiu sprendimu padarytai turtinei ar neturtinei žalai atlyginti (žr. šio sprendimo 78 ir 79 punktus).

86. Vertindamas galimybę kreiptis dėl žalos atlyginimo, Teismas pakartoja, kad tam, jog priemonė būtų veiksminga, ji turi tiesiogiai ištaisyti skundžiamą padėtį (ten pat, 74 punktas). Šiuo atveju pareiškėja bendrija skundėsi, kad jos teisės buvo pažeistos Seimui atsisakius suteikti valstybės pripažinimą. Teismas mano, kad vien tik kompensacinio pobūdžio priemonė negalėjo tinkamai atitaisyti žalos šio skundo atžvilgiu, nesant galimybės skundžiamą sprendimą panaikinti arba pripažinti neteisėtu nutartyje, kuri būtų privaloma Seimui (žr., *mutatis mutandis*, *Petkov ir 2 kiti prieš Bulgariją*, Nr. 77568/01, § 79; *Z.J. prieš Lietuvą*, Nr. 60092/12, § 80, 2009 m. birželio

11 d., ir *Nazari prieš Daniją* (nutarimas), Nr. 64372/11, § 34, 2016 m. rugsėjo 6 d). Todėl kreipimasis į administracinius teismus nelaikytinas veiksminga priemone Konvencijos 35 straipsnio 1 dalies požiūriu.

87. Taigi, lieka įvertinti, ar proceso administraciniuose teismuose metu galėjo būti vertinamas skundžiamo Seimo sprendimo teisėtumas, galimai panaikinant skundžiamą Seimo sprendimą.

88. Šiuo atžvilgiu Teismas atkreipia dėmesį, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas aiškiai nurodė, kad pagal valdžių padalijimo principą administraciniai teismai nagrinėja ne visas bylas, o tik tas, kurios patenka į jų griežtai apibrėžtą kompetenciją (žr. šio sprendimo 47 punktą). Minėtas teismas taip pat pabrėžė, kad administraciniai teismai nenagrinėja skundų dėl Seimo priimtų sprendimų, susijusių su valstybės valdžios įgyvendinimu, taip pat šie teismai negali kreiptis dėl tokių bylų į Konstitucinį Teismą (žr. šio sprendimo 49 ir 51 punktus).

89. Teismas kartoja, kad Vyriausybė, prašanti atmesti peticiją dėl priemonių nepanaudojimo, privalo įrodyti, kad nurodyta priemonė buvo veiksminga, bylai reikšmingu metu įtvirtinta teoriškai ir įgyvendinama praktiškai, tai yra, ji buvo prieinama, galėjo atitaisyti pažeidimu padarytą žalą pareiškėjai ir buvo perspektyvi (žr. *Molla Sali prieš Graikiją* [DK], Nr. 20452/14, § 89, 2018 m. gruodžio 19 d., ir jame nurodytas bylas).

90. Pastabose dėl nepriimtumo Vyriausybė teigė, kad valstybės pripažinimo suteikimas religinėms bendrijoms prilygo viešojo administravimo funkcijai (žr. šio sprendimo 78 punktą). Tačiau toliau šio teiginio ji nedetalizavo (žr. viešojo administravimo apibrėžimą nacionalinėje teisėje šio sprendimo 42 punkte), nepateikė teismų praktikos pavyzdžių į nagrinėjamą bylą panašiose bylose (žr., *mutatis mutandis*, *Horvat prieš Kroatiją*, Nr. 51585/99, 44–45, ECHR 2001-VIII; *Doran prieš Airiją*, Nr. 50389/99, 68, ECHR 2003-X (ištraukos); ir 2010 m. gruodžio 9 d. *Savez crkava „Riječ života“ ir kiti prieš Kroatiją*, Nr. 7798/08, 46). Teismo nuomone, bylos dėl valstybės pareigūnų atleidimo ar atsisakymo skirti į pareigas (žr. šio sprendimo 50 ir 79 punktus) per daug skiriasi nuo šios bylos, kad galima būtų jomis remtis.

91. Be to, kalbėdama dėl bylos esmės, Vyriausybė pati pripažino, kad Seimas atlieka svarbų vaidmenį suteikiant valstybės pripažinimą religinėms bendrijoms valstybės vardu ir taip nustatant konkretų ryšį tarp jų ir valstybės (žr. šio sprendimo 105 ir 106 punktus). Be to, Konstitucinis Teismas ne kartą konstatavo, kad pati Konstitucija įtvirtina religinių bendrijų statusų skirtumus, o valstybės pripažinimo suteikimas – išskirtinė Seimo teisė (žr. šio sprendimo 68 ir 69 punktus). Esant tokioms aplinkybėms, Teismas mano, kad nebuvo pakankamai aiškiai nustatyta, jog skundžiamas Seimo sprendimas patenka į viešojo administravimo veiksmų kategoriją ir kad jį galėjo nagrinėti administraciniai teismai.

92. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas daro išvadą, kad Vyriausybė neįrodė, jog kreipimasis į administracinius teismus dėl Seimo

sprendimo buvo bendrijai pareiškėjai prieinama bei teoriškai įtvirtinta ir praktiškai įgyvendinama priemonė, kuri turi būti panaudota pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį.

(c) Dėl individualaus konstitucinio skundo pateikimo

93. Toliau Teismas vertins Vyriausybės argumentus, kad pareiškėja bendrija galėjo kreiptis į Konstitucinį Teismą su individualiu skundu. Pareiškėja bendrija teigė, kad tokia priemonė tapo prieinama tik 2019 m. rugsėjo 1 d., o peticija Teismui buvo pateikta 2019 m. rugpjūčio 29 d.

94. Šiuo požiūriu Teismas pakartoja, kad reikalavimas pareiškėjui panaudoti vidaus teisinės gynybos priemones paprastai siejamas su diena, kurią peticija buvo pateikta Teismui. Vis dėlto šiai taisyklei gali būti taikomos išimtys, pateisinamos išskirtinėmis bylos aplinkybėmis, ypač sukūrus naujas priemones (žr. *Baumann prieš Prancūziją*, Nr. 33592/96, § 47, ECHR 2001-V (ištraukos), ir *O'Neill and Lauchlan prieš Jungtinę Karalystę*, Nr. 41516/10 ir 75702/13, § 70, 2016 m. birželio 28 d.).

95. Šioje byloje Teismas pastebi, kad Konstitucinio Teismo įstatymo pakeitimas, kuris nustato tikslią individualių konstitucinių skundų pateikimo tvarką, buvo priimtas praėjus mažiau nei mėnesiui nuo Seimo sprendimo nesuteikti pareiškėjai bendrijai valstybės pripažinimo (žr. šio sprendimo 31 ir 39 punktus). Pakeitimas, turėjęs įsigaliooti 2019 m. rugsėjo 1 d., nustatė, kad individualius konstitucinius skundus bus galima teikti per keturis mėnesius nuo galutinio sprendimo konkrečioje byloje. Atsižvelgdamas į aplinkybes, Teismas mano, kad tai, jog pareiškėja bendrija pateikė peticiją Teismui likus kelioms dienoms iki dienos, kurią individualus konstitucinis skundas tapo prieinamas, savaime neatleidžia jos nuo pareigos panaudoti priemonę, jei tik ji yra veiksminga.

96. Todėl lieka įvertinti, ar individualus konstitucinis skundas galėjo būti veiksminga priemonė šioje byloje. Teismas pastebi, kad pagal nacionalinę teisę Konstitucinis Teismas nagrinėja individualius skundus, kai buvo panaudotos visos priemonės ir teismas priėmė galutinį sprendimą (žr. šio sprendimo 39 punktą). Vyriausybė teigė, kad pareiškėja bendrija turėjo kreiptis į administracinius teismus ir, šiems administracinėje byloje priėmus galutinį sprendimą, ji būtų galėjusi pateikti konstitucinį skundą. Tačiau Teismas jau nusprendė, kad byloje neįrodyta, jog procesas administraciniuose teismuose buvo veiksminga priemonė šios bylos aplinkybėmis (žr. šio sprendimo 85–92 punktus); todėl nebuvo galima tikėtis, kad pareiškėja bendrija inicijuotų tokį procesą (žr., *mutatis mutandis*, *Ismayilov prieš Azerbaidžaną*, Nr. 4439/04, §§ 39–40, 2008 m. birželio 19 d.). Teismas pastebi, kad Konstitucinio Teismo įstatymas nenustato individualaus skundo galimybės bylose, kurios nepatenka į kitų teismų kompetenciją ir kurių atžvilgiu nėra kitų priemonių, o Vyriausybė nepateikė tokios teismų praktikos pavyzdžių, kurie galėtų įrodyti kitaip (žr. šio sprendimo 46 punktą; palyginti

ir priešingai *Mendrei prieš Vengriją* (nutarimas), Nr. 54927/15, § 33, 2018 m. birželio 19 d.).

97. Tokiomis aplinkybėmis Teismas negali konstatuoti, kad individualus konstitucinis skundas galėtų būti laikomas veiksminga priemone šioje byloje Konvencijos 35 straipsnio 1 dalies prasme.

(d) Išvada dėl priimtino

98. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas atmeta Vyriausybės argumentus dėl vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo.

99. Taip pat Teismas pažymi, kad šis skundas nėra aiškiai nepagrįstas ar nepriimtinas koku nors kitu pagrindu, nurodytu Konvencijos 35 straipsnyje. Todėl jis turi būti skelbiamas priimtiniu.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

(a) Pareiškėja bendrija

100. Pareiškėja bendrija teigė, kad atsisakymas suteikti jai valstybės pripažinimą apribojo galimybę laisvai išpažinti religiją; svarbiausia, bendrijos sudarytos religinės santuokos nesukelia tokių pasekmių, kokias sukelia civilinės santuokos ir turi būti pakartotinai sudarytos civilinės metrikacijos įstaigoje; be to, nacionalinis transliuotojas nesuteikia jai eterio laiko transliuoti religines apeigas, kad jos taptų prieinamesnės gyventojams (žr. šio sprendimo 63 ir 64 punktus).

101. Pareiškėja bendrija teigė, kad ji atitinka visus įstatyme nustatytus kriterijus, keliamus valstybės pripažinimo suteikimo siekiančioms religinėms bendrijoms, tai patvirtino Teisingumo ministerija ir kitos valstybės valdžios institucijos, vertinusios jos veiklą (žr. šio sprendimo 17–20 punktus). Tačiau, priimdama skundžiamą sprendimą, Seimas nesirėmė atitinkamų institucijų išvadamis ir grindė savo sprendimą asmeniniais religiniais įsitikinimais ir politiniais interesais: jie nurodė pareiškėjos bendrijos tariamą grėsmę krikščionybei, citavo Lietuvos Vyskupų Konferencijos argumentus, išdėstyti laiške Seimo nariams, ir nepagrįstai kaltino pareiškėją bendriją dėl ryšių su Kremliumi (žr. šio sprendimo 23 ir 30 punktus). Be to, skundžiamą sprendimą taip pat galėjo paveikti kai kurių Seimo narių noras įvykdyti politinį kerštą vienam iš tuo metu valdančiosios koalicijos lyderių, kuris buvo palankus pareiškėjos bendrijos tikėjimui.

102. Pareiškėja bendrija taip pat nurodė, kad ji – pirma nekrikščioniška religinė bendrija, siekianti valstybės pripažinimo, ir teigė, kad ji buvo vertinta kitaip nei kitos religinės bendrijos, kurios buvo tokioje pat situacijoje. Pavyzdžiui, Lietuvos naujoji apaštalu bažnyčia, kuriai 2017 m. suteiktas valstybės pripažinimas, turėjo tik 422 sekėjus, o Lietuvos evangelinio tikėjimo krikščionių sąjunga, kuriai valstybės pripažinimas suteiktas

2016 m., turėjo 1 852 sekėjus; tačiau abiem atvejais Seimas suteikė joms pripažinimą be didelių svarstymų (žr. šio sprendimo 11 ir 12 punktus). Pareiškėja bendrija teigė, kad skirtingas vertinimas buvo nepagrįstas, todėl diskriminuojantis.

103. Galiausiai ji teigė, kad draudimas religinei bendrijai, kuriai nebuvo suteiktas valstybės pripažinimas, pakartotinai kreiptis pripažinimo ne anksčiau kaip po dešimties metų, neproporcingas ir nebūtinai demokratinėje visuomenėje.

(b) Vyriausybė

104. Vyriausybė nurodė, kad, jos nuomone, peticija buvo nepriimtina, todėl ji susilaikė nuo komentarų dėl bylos esmės. Tačiau ji išreiškė norą „paaiškinti kelis aspektus, kurie gali būti svarbūs sprendžiant bylą“.

105. Vyriausybė teigė, kad valstybės pripažinimo suteikimas religinei bendrijai sukuria ypatingą ryšį tarp valstybės ir minėtos bendrijos, suteikiant pastarajai tam tikras privilegijas (žr. šio sprendimo 62–66 punktus). Tačiau, net ir negavusi valstybės pripažinimo, religinė bendrija galėjo išpažinti savo tikėjimą ir atlikti religines apeigas (žr. šio sprendimo 53 ir 61 punktus).

106. Pagal bylai reikšmingą vidaus teisę Teisingumo ministerija vertina, ar religinė bendrija atitinka įstatyme nustatytus oficialius kriterijus. Tačiau jos išvada Seimui, kuriam priklauso išimtinė teisė tokiu atveju priimti galutinį sprendimą, nėra privaloma. Oficialius kriterijus, nustatytus Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 6 straipsnyje (žr. šio sprendimo 59 punktą), gana lengva pasiekti, todėl Seimas turi pareigą atlikti įvertinimą iš esmės, siekdamas, kad valstybė nesuteiktų privilegijų to nenusipelnusiems religiniams judėjimams. Ypač svarbu, kad religinė bendrija pademonstruotų „[savo] religinio mokymo turinį“. Dėl to Vyriausybė atkreipė dėmesį į įvairius judėjimus, kurie parodijuoja religiją ar iš jos šaiposi, kaip antai pastafarianizmas (Skrajojančio spageti monstro bažnyčia), džedaizmas ir dudeizmas. Vyriausybės teigimu, dėl to, kad valstybės pripažinimas apima ir tam tikrų papildomų turtinių teisių suteikimą, valstybei tenka sudėtinga užduotis išlaikyti teisingą pusiausvyrą tarp religijos laisvės ir viešojo intereso.

107. Vyriausybė taip pat teigė, kad „daugelyje Europos katalikiškų šalių, tokių kaip Ispanija, Lenkija, [ir] Kroatija ... santykiyje su valstybe pagonių judėjimai neturi [-ėjo] [jokio] privilegijuoto statuso“.

108. Be to, Vyriausybė tvirtino, kad ginčytina, ar pareiškėja bendrija iš tikrųjų atitinka Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 6 straipsnio reikalavimus. Ji buvo įregistruota juridinių asmenų registre 2002 m. (žr. šio sprendimo 14 punktą), todėl dvidešimt penkerių metų laikotarpis nuo pirminio jos įregistravimo dar nepraėjo. Be to, surašymai, kurie nustatė „baltų tikėjimo“ sekėjų skaičių (žr. šio sprendimo 19 punktą), neatspindi tikslios pareiškėjos bendrijos atramos visuomenėje, nes yra ir kitų religinių bendruomenių, kurios teigia išpažįstančios tą patį tikėjimą, bet nėra pareiškėjos bendrijos narės.

109. Vyriausybė taip pat pabrėžė, kad įvairūs religijotyryninkai abejoja, ar egzistavo kadaise vieningas „baltų tikėjimas“, ir tvirtina, kad skirtingos baltų gentys turėjo skirtingus įsitikinimus ir apeigas.

110. Dėl tariamai diskriminuojančio Lietuvos Vyskupų Konferencijos laiško poveikio (žr. šio sprendimo 25–28 punktus) Vyriausybė teigė, kad jis buvo išsiųstas tik vienam Seimo nariui, o įrodymų, kad buvo platinamas už parlamentinės grupės „Už šeimą“ ribų, nėra. Šiaip ar taip, keli tos grupės nariai pasisakė už valstybės pripažinimo suteikimą pareiškėjai bendrijai (žr. šio sprendimo 29 punktą). Be to, dar iki laiško atsiuntimo kai kurie Seimo nariai kėlė panašius į laiške išdėstytus klausimus (žr. šio sprendimo 22 ir 23 punktus). Taigi negalima teigti, kad Seimo sprendimą iš anksto nulėmė Lietuvos Vyskupų Konferencijos pozicija.

111. Taip pat Vyriausybė teigė, kad balsavimo rezultatus galėjo nulemti kai kurių Seimo narių noras „asmeniškai atkeršyti“ tuometinės valdančiosios koalicijos lyderiui (žr. pareiškėjos bendrijos argumentus šiuo atžvilgiu šio sprendimo 101 punkte), todėl tai neturėjo nieko bendra su pirmiau minėtu laišku.

2. Teismo vertinimas

(a) Konvencijos 14 straipsnio, taikomo kartu su 9 straipsniu, taikymas

(i) Bendrieji principai

112. Teismas laikosi nuoseklumo ir pabrėžia, kad Konvencijos 14 straipsnis papildo kitas materialias Konvencijos ir jos Protokolų nuostatas. 14 straipsnis nėra taikomas atskirai, nes taikomas tik „naudojantis šioje Konvencijoje nustatytais teisėmis ir laisvėmis“. Nors 14 straipsnio taikymas nereiškia, kad pažeistos šios materialios Konvencijos nuostatos (šiuo atžvilgiu straipsnis yra nepriklausomas), jis gali būti taikomas tik jeigu aptariamai klausimai patenka į vienos ar kelių materialių Konvencijos nuostatų taikymo sritį. Diskriminacijos draudimas, įtvirtintas 14 straipsnyje, apima daugiau nei naudojimąsi teisėmis ir laisvėmis, kurias Konvencija ir jos Protokoliai įpareigoja valstybes užtikrinti. Jis taikomas ir toms papildomoms teisėms, patenkančioms į bet kurio Konvencijos straipsnio bendrą taikymo sritį, kurias valstybė savanoriškai nusprendė suteikti (žr. *Molla Sali*, minėta pirmiau, § 123, ir jame nurodytas bylas).

(ii) Bendrųjų principų taikymas šioje byloje

113. Siekdamas nustatyti, ar Konvencijos 14 straipsnis taikomas, Teismas turi išnagrinėti, ar šios bylos aplinkybės patenka į 9 straipsnio taikymo sritį.

114. Vyriausybė aiškiai neginčijo kurių nors Konvencijos nuostatų taikymo šioje byloje. Tačiau iš kai kurių jos argumentų, taip pat iš pirmiau minėtų Seimo svarstymo metu pateiktų argumentų galima suprasti, kad religijos ar tikėjimo laisvei pavojus neiškilo: pirma, buvo teigiama, kad pareiškėja bendrija ne religinė, o labiau kultūrinė bendrija (žr. šio sprendimo

23(a), 30(a) ir 109 punktus); antra, buvo teigiama, kad atsisakymas suteikti valstybės pripažinimą nepaveikė pareiškėjos bendrijos galimybės laisvai išpažinti savo religiją (žr. šio sprendimo 22 ir 105 punktus). Savo ruožtu vėliau Teismas atkreips dėmesį į šiuos argumentus.

(a) Ar pareiškėja bendrija gali būti vadinama „religine“

115. Teismas pakartoja, kad Konvencijos paskirtis užtikrinti ne teorines arba iliuzines, bet praktines ir veiksmingas teises. Teismas ne kartą konstatavo, kad Konvencijos 9 straipsniu saugoma teisė būtų labiau teorinė ir iliuzinė, jeigu valstybėms suteiktos nuožiūros laisvės laipsnis leistų joms aiškinti religinės konfesijos sąvoką taip siaurai, kad iš netradicinės religijos ar religinės mažumos atimtų teisinę apsaugą (žr. *İzzettin Doğan ir kiti prieš Turkiją* [DK], Nr. 62649/10, § 114, 2016 m. balandžio 26 d., ir jame nurodytas bylas; taip pat JT Žmogaus teisių komiteto ir Venecijos komisijos išvadas šio sprendimo 72 ir 74 punktuose).

116. Teismas taip pat pakartoja, kad ne jam spręsti *in abstracto*, ar įsitikinimų visuma bei susijusios apeigos sudaro „religiją“ Konvencijos 9 straipsnio prasme, ar reikšti nuomonę jautrios teologinės diskusijos tema. Jau išnagrinėtose bylose, kuriose buvo sprendžiama, ar pareiškėja organizacija galėtų būti vadinama „religine“, Teismas, nepamiršdamas, kad jo vaidmuo yra subsidiarus, pirmiausia rėmėsi nacionalinių valdžios institucijų tų klausimų vertinimu (žr. *Kimlya ir kiti prieš Rusiją*, Nr. 76836/01 ir 32782/03, §§ 79–81, ECHR 2009, ir *İzzettin Doğan ir kiti*, minėta pirmiau, §§ 69–70).

117. Šioje byloje Teismas pirmiausia pastebi, kad nei Vyriausybė, nei nacionalinės valdžios institucijos neginčijo, kad Lietuvoje yra kelios bendruomenės, kurios teigia išpažįstančios senovės baltų tikėjimą (žr. šio sprendimo 17 ir 108 punktus). Kai kurios bendruomenės oficialiai įregistruotos 1992 m. (žr. šio sprendimo 14 punktą). Iš Teismui pateiktų dokumentų matyti, kad tokį tikėjimą galima buvo pasirinkti per visuotinį gyventojų surašymą, nurodant savo religinius įsitikinimus (žr. šio sprendimo 19 punktą). Be to, 2002 m. įvertinusios pareiškėjos bendrijos Statutą ir pagrindines tikėjimo dogmas nacionalinės valdžios institucijos įregistravo pareiškėją bendriją juridinių asmenų registre (žr. šio sprendimo 14 ir 57 punktus ir, *mutatis mutandis*, *Church of Scientology Moscow prieš Rusiją*, Nr. 18147/02, § 64, 2007 m. balandžio 5 d., ir *Mockutė prieš Lietuvą*, Nr. 66490/09, § 121, 2018 m. vasario 27 d.). Todėl Teismas gali tik padaryti išvadą, kad iki Seimo svarstymų, kurie baigėsi skundžiamu sprendimu, nacionalinės valdžios institucijoms nekilo jokių abejonių, ar pareiškėja bendrija iš tikrųjų religinė bendrija.

118. Be to, Teismo nuomone, religijotyrybinė diskusija apie istorines pareiškėjos bendrijos įsitikinimų šaknis (žr. šio sprendimo 23(c), 30(a) ir 109 punktus) nepakanka norint paneigti šių įsitikinimų religinį pobūdį (žr., *mutatis mutandis*, *İzzettin Doğan ir kiti*, minėta pirmiau, § 134).

119. Taigi Teismas nemano, kad yra pagrindas abejoti pareiškėjos bendrijos religiniu pobūdžiu.

(β) Ar valstybės pripažintoms religinėms bendrijoms suteikiamos privilegijos patenka į 9 straipsnio taikymo sritį

120. Teismas pastebi, kad šioje byloje atsisakymas suteikti valstybės pripažinimą nepaveikė pareiškėjos bendrijos juridinio asmens statuso ar galimybės veikti ir išpažinti savo religiją (žr. šio sprendimo 76 punktą). Valstybės pripažintos religinės bendrijos statusas būtų suteikęs jai teisę į keletą papildomų privilegijų, konkrečiai, teisę jos dvasininkams atlikti santuokos apeigas, kurios turėtų civilinių santuokų statusą, teisę mokyti tikybos mokyklose, teisę gauti eterio transliuoti savo religines apeigas, teisę būti atleistai nuo žemės mokesčio ir teisę jos dvasininkams būti draudžiamiems pensijų socialiniu draudimu valstybės lėšomis (žr. šio sprendimo 62–66 punktus).

121. Teismas anksčiau jau nusprendė, kad Konvencijos 9 straipsnis nesukuria valstybei pareigos religines santuokas prilyginti civilinėms santuokoms arba leisti religinį švietimą valstybinėse mokyklose; tačiau jis pripažino, kad religinės santuokos apeigos ir religijos mokymas yra religijos apraiškos, kaip apibrėžta 9 straipsnyje, todėl patenka į šios nuostatos taikymo sritį (žr. *Savez crkava „Riječ života“ ir kiti*, minėta pirmiau, §§ 56–58, ir juose nurodytas bylas).

122. Be to, Teismas sutiko, kad į Konvencijos 9 straipsnio taikymo sritį patenka įvairių privilegijų religinėms bendrijoms, kurios padeda užtikrinti tinkamą jų veikimą, suteikimas. Pavyzdžiui, atleidimas nuo mokėjimo už elektros energiją, suvartotą šventyklose (žr. *Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Merkezi Vakfı prieš Turkiją*, Nr. 32093/10, § 41, 2014 m. gruodžio 2 d.), teisinių nuostatų, reglamentuojančių užsieniečių darbą religinėse bendrijose, netaikymas (žr. *Jehovas Zeugen in Österreich prieš Austriją*, Nr. 27540/05, §§ 30–31, 2012 m. rugsėjo 25 d.) ir su aukų apmokestinimu susijusios priemonės (žr. *Association Les Témoins de Jéhovah prieš Prancūziją*, Nr. 8916/05, § 53, 2011 m. birželio 30 d.). Teismo nuomone, toks pat samprotavimas taikytinas ir privilegijoms, kurias pareiškėja bendrija gautų, jei būtų valstybės pripažinta ir šioje byloje (žr. šio sprendimo 120 punktą).

123. Taigi Teismas yra įsitikinęs, kad šios bylos faktinės aplinkybės patenka į Konvencijos 9 straipsnio taikymo sritį. Todėl Konvencijos 14 straipsnis taikomas.

(b) Atitiktis Konvencijos 14 straipsniui, taikomam kartu su 9 straipsniu

(i) Bendrieji principai

124. Reikšmingi bendrieji principai dėl atitikties Konvencijos 14 straipsniui apibendrinti *İzzettin Doğan ir kiti* (minėta pirmiau, §§ 156–60,

ir juose nurodytose bylose) ir *Molla Sali* (minėta pirmiau, §§ 133–37, ir juose nurodytose bylose).

125. Teismas taip pat pakartoja, kad Konvencijos 9 straipsnio garantuojama teisė į minties, sąžinės ir religijos laisvę apima tik tuos įsitikinimus, kurie pasiekia tam tikrą įtikimumo, rimtumo, susitelkimo ir svarbos lygį. Jei minėta sąlyga išpildoma, valstybei tenkanti pareiga išlikti neutraliai ir nešališkai nesuderinama su jai tenkančia valdžia įvertinti religinių įsitikinimų teisėtumą arba būdus, kaip šie įsitikinimai reiškiami (žr. *İzzettin Doğan ir kiti*, minėta pirmiau, § 68, ir jame nurodytas bylas).

126. Be to, Susitariančiosioms šalims tenka vertinimo nuožiūros laisvė pasirenkant bendradarbiavimo su įvairiomis religinėmis bendruomenėmis formas, o religijos laisvė nereikalauja iš jų sukurti teisinės sistemos, kad bendrijoms būtų suteiktas privilegijas suteikiantis ypatingas statusas. Vis dėlto, jeigu valstybė sukūrė tokį statusą, ji turi ne tik užtikrinti savo pareigos išlikti neutraliai ir nešališkai įvykdymą, bet taip pat pasirūpinti, kad religinės grupės turėtų galimybę kreiptis tokio statuso, o nustatyti kriterijai būtų taikomi be diskriminacijos (ten pat, §§ 112 ir 164, ir juose nurodytos bylos).

(ii) *Bendrujų principų taikymas šioje byloje*

(α) Ar asmenys analogiškoje ar atitinkamai panašioje situacijoje buvo vertinami skirtingai

127. Pareiškėja bendrija yra netradicinė religinė bendrija, kuri siekė valstybės pripažintos religinės bendrijos statuso. Pagal vidaus teisę religinė bendrija gali kreiptis tokio statuso, jeigu ji įregistruota mažiausiai prieš dvidešimt penkerius metus, turi pakankamą atramą visuomenėje, o mokymas neprieštaruoja įstatymams ir dorai (žr. šio sprendimo 59 punktą).

128. Vyriausybė savo pastabose suabejojo, ar pareiškėja bendrija atitinka įregistravimo laikotarpio bei atramos visuomenėje reikalavimus (žr. šio sprendimo 108 punktą). Tačiau Teismas pabrėžia, kad Teisingumo ministerija, kaip nacionalinė institucija, kuriai paskirta atlikti tokį vertinimą, pateikė išvadą, kad pareiškėja bendrija atitinka visus įstatyme nustatytus reikalavimus (žr. šio sprendimo 17–19 punktus). Teismas mano, kad šioje byloje nėra jam priežasčių pakeisti tokį kompetentingos nacionalinės institucijos vertinimą. Tai yra, ne jam spręsti, ar Teisingumo ministerija teisingai aiškino vidaus teisę, nustatydama, kuri data laikytina pareiškėjos bendrijos pirminio įregistravimo data (žr. šio sprendimo 17 punktą). Taip pat ne Teismui spręsti, kas galėtų atspindėti pakankamą atramą visuomenėje pagal vidaus teisę. Pastebėdamas, kad kelis kartus Seimas nusprendė suteikti valstybės pripažinimą religinėms bendrijoms, kurios turėjo mažiau sekėjų nei pareiškėja bendrija, Teismas mano, kad jų turima atrama visuomenėje buvo pakankama (žr. šio sprendimo 12, 19 ir 102 punktus). Todėl Teismas nemato priežasčių abejoti Teisingumo ministerijos priimta išvada, kad pareiškėja bendrija atitinka įstatyme nustatytus reikalavimus, keliamus religinėms bendrijoms, siekiančioms valstybės pripažinimo.

129. Toliau Teismas pastebi, kad vidaus teisė nenustato jokių kitų reikalavimų, kuriuos turėtų religinė bendrija atitikti, kad jai būtų suteiktas valstybės pripažinimas. Todėl Teismas mano, kad pareiškėja bendrija buvo analogiškoje ar atitinkamai panašioje situacijoje kaip ir kitos netradicinės religinės bendrijos, siekusios valstybės pripažinimo, dėl kurių Teisingumo ministerija priėmė palankią išvadą.

130. Priešingai nei pareiškėjai bendrijai Seimas kelioms pirmiau minėtoms religinėms bendrijoms suteikė valstybės pripažinimą (žr. šio sprendimo 8 ir 10–12 punktus). Todėl Teismas daro išvadą, kad pareiškėja bendrija buvo vertinama skirtingai nei kitos religinės bendrijos, atsidūrusios analogiškoje ar atitinkamai panašioje situacijoje (žr., *mutatis mutandis*, *Savez crkava „Riječ života“ ir kiti*, minėta pirmiau, § 86).

131. Teismas kartoja, kad ne kiekvienas skirtingas vertinimas prilygsta Konvencijos 14 straipsnio pažeidimui. Tik tas skirtingas vertinimas, kuris grindžiamas identifikuojamosiomis savybėmis ar „statusu“, prilygsta diskriminacijai 14 straipsnio prasme (žr. *Molla Sali*, minėta pirmiau, § 134). Pareiškėja bendrija savo paaiškinimuose Teismui teigė, kad skirtingas vertinimas buvo grindžiamas jos religiniais įsitikinimais. Ji teigė, kad ji – pirmoji nekrikščioniška religinė bendrija, siekusi valstybės pripažinimo, o krikščioniškas bendrijas Seimas vertino palankiau (žr. šio sprendimo 102 punktą). Teismas pastebi, kad Seimo skundžiamas sprendimas buvo priimtas Seimui balsuojant ir nenurodant, kodėl pareiškėjos bendrijos prašymas atmetamas (žr. šio sprendimo 31 punktą). Tačiau Seimo narių svarstymų metu reikštos nuomonės bei Vyriausybės paaiškinimai Teismui rodo, kad sprendimas nesuteikti valstybės pripažinimo pareiškėjai bendrijai bent jau daugiausia susiję su bendrijos religiniais įsitikinimais (žr. šio sprendimo 23, 30, 106, 107 ir 109 punktus). Todėl šios bylos aplinkybėmis Teismas yra pasirengęs padaryti išvadą, kad skirtingai pareiškėja bendrija vertinta religijos pagrindu, kuris yra tarp aiškiai Konvencijos 14 straipsnyje nurodytų pagrindų.

(β) Ar skirtingas vertinimas buvo pagrįstas

132. Skirtingas vertinimas yra diskriminuojantis Konvencijos 14 straipsnio prasme, jeigu jis „neturi objektyvaus ir pagrįsto pateisinimo“, t. y. jeigu nesiekia „teisėto tikslo“ arba nėra „pagrįsto proporcingumo santykio“ tarp naudojamų priemonių ir siekiamo tikslo (ten pat, § 135).

133. Teismas pastebi, kad nei Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas, nei koks kitas teisės aktas ar teismų praktika aiškiai nenustato, kada Seimas gali nesuteikti valstybės pripažinimo religinei bendrijai, dėl kurios Teisingumo ministerija yra priėmusi palankią išvadą. Taip pat įstatyme nenurodyta, ar Seimas gali ginčyti ministerijos išvadą religinės bendrijos atitikties kriterijams, keliamiems valstybės pripažinimo siekiančioms bendrijoms, požiūriu. Teismo nuomone, tai ne tik kelia savavališkų

sprendimų grėsmę, bet ir atima iš religinių bendrijų galimybę sužinoti, į kokius tiksliai kriterijus gali būti atsižvelgta sprendžiant dėl valstybės pripažinimo suteikimo (žr., *mutatis mutandis*, *Metodiev ir kiti prieš Bulgariją*, Nr. 58088/08, § 44, 2017 m. birželio 15 d.; ir *Svyato-Mykhaylivska Parafiya prieš Ukrainą*, Nr. 77703/01, §§ 128 ir 130, 2007 m. birželio 14 d.).

134. Be to, sprendimo dėl valstybės pripažinimo suteikimo priėmimas patikėtas Seimui, t. y. politinei institucijai. Teismas jau yra konstatavęs, kad politinė parlamentinių procedūrų prigimtis kelia riziką, kad priimamą sprendimą suteikti religinei organizacijai tam tikrą statusą ar jo nesuteikti gali paveikti politiniai įvykiai (žr. *Magyar Keresztény Mennonita Egyház ir 8 kiti prieš Vengriją*, Nr. 70945/11, 102, ECHR 2014 (ištraukos)). Iš tikrųjų, šioje byloje tiek pareiškėja bendrija, tiek Vyriausybė teigė, kad skundžiamas sprendimas galėjo būti kai kurių Seimo narių „asmeninis kerštas“ konkrečiam politikui (žr. šio sprendimo 101 ir 111 punktus), kuriuose nurodoma būtent tokios rizikos galimybė.

135. Šiaip ar taip, Teismas pakartoja, kad jo uždavinys ne vertinti vidaus teisę *in abstracto*, o nustatyti, ar tai, kaip ji buvo taikoma, paveikė pareiškėją ar nulėmė Konvencijos pažeidimą (žr. *Roman Zakharov prieš Rusiją* [DK], Nr. 47143/06, § 164, ECHR 2015, ir jame nurodytas bylas). Taigi šioje byloje Teismas vertins, ar Seimo atsisakymas suteikti valstybės pripažinimą pareiškėjai bendrijai buvo pagrįstas ir objektyvus. Atsižvelgiant į tai, kad skundžiamame Seimo sprendime nebuvo nurodyta jokių priežasčių (žr. šio sprendimo 31 ir 131 punktus), Teismas įvertins Seimo narių pateiktus argumentus parlamentinio svarstymo metu.

136. Teismas taip pat pabrėžia, kad jo uždavinys ne nuspręsti, ar pareiškėjai bendrijai turėtų ar neturėtų būti suteiktas valstybės pripažinimas, o įvertinti, ar ji turėjo galimybę kreiptis tokio statuso ir ar įstatyme nustatyti kriterijai buvo pritaikyti be diskriminacijos (žr. *Izzettin Doğan and Others*, minėta pirmiau, 164, ir jame nurodytas bylas).

137. Vienas iš parlamentinio svarstymo metu išsakytų argumentų buvo tariamas ryšys tarp pareiškėjos bendrijos veiklos ir KGB ar Kremliaus politikos (žr. šio sprendimo 30(b) ir (c) punktus). Tačiau Teismas atkreipia dėmesį, kad tokio įtarimo nepalaikė nė viena susijusi vidaus institucija. Pasiūlymą suteikti valstybės pripažinimą pareiškėjai bendrijai įvertino ir Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas, kuris nepateikė jokių prieštaravimų (žr. šio sprendimo 20 punktą); tokios išvados neginčijo ir nepaneigė ir Seimo nariai, kurie pareiškė pirmiau minėtus įtarimus. Be to, proceso, kurį inicijavo pareiškėja bendrija, metu Seimo Etikos ir procedūrų komisijos bei pirmosios instancijos administracinio teismo sprendimu, kuris tuo metu, kai šalys teikė Teismui naujausias pastabas, buvo negalutinis, nusprendė, kad tokie įtarimai nepagrįsti (žr. šio sprendimo 33 ir 34 punktus).

138. Teismas taip pat atkreipia dėmesį, kad Vyriausybė savo pareiškimuose neginčijo, kad pareiškėja bendrija galėjo kelti kokią nors grėsmę nacionaliniam saugumui (palyginti *Metropolitan Church of*

Bessarabia ir kiti, minėta pirmiau, § 125). Be to, Teismas nebuvo informuotas, kad po religinės bendrijos įregistravimo juridinių asmenų registre prieš pareiškėją būtų pradėtas koks nors nacionalinis procesas dėl tariamo pavojaus, kurį ji galėtų kelti (žr., *mutatis mutandis*, *Magyar Keresztény Mennonita Egyház ir kiti*, minėta pirmiau, § 104). Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Teismas negali sutikti, kad buvo įrodyta, jog atsisakymą suteikti valstybės pripažinimą pareiškėjai bendrijai galima pateisinti nacionalinio saugumo sumetimais.

139. Kitas svarstymo Seime metu pateiktas argumentas buvo susijęs su abejonėmis, ar pareiškėjos bendrijos veikla iš tiesų religinė, o ne kultūrinė ar etnografinė, ir ar „baltų tikėjimo“ egzistavimas pakankamai įrodytas (žr. šio sprendimo 23 ir 30 punktus). Šiuo atžvilgiu Vyriausybė, atsižvelgdama į tai, kad su valstybės pripažinimu religinėms bendrijoms suteikiamos ir įvairios privilegijos, įskaitant tam tikras turtines teises, teigė, kad Seimui teko pareiga užtikrinti, kad tokio pripažinimo siekiančios organizacijos nuspelno tokių privilegijų. Būtent, Seimas privalėjo patikrinti, ar religinė bendrija įrodė „savo religinio mokymo turinį“ (žr. šio sprendimo 106 punktą).

140. Šiuo požiūriu Teismas pastebi, kad nei Seimas, nei Vyriausybė neįrodinėjo, kad pareiškėjos bendrijos pažiūros nesiekia reikiamo įtikimumo, rimtumo, susitelkimo ir svarbos lygio (žr. *Izzettin Doğan ir kiti*, minėta pirmiau, § 68) arba kad pareiškėją bendriją galima būtų prilyginti kokiems nors Vyriausybės nurodytiems religijų parodijuotojams (žr. šio sprendimo 106 punktą). Svarstomas buvo šių įsitikinimų „religinis“ pobūdis. Tačiau Teismas jau nustatė, kad pareiškėja bendrija buvo įregistruota kaip religinė bendrija ir iki skundžiamo svarstymo jos religinio pobūdžio neginčijo nė viena susijusi institucija (žr. šio sprendimo 117 punktą). Todėl Teismas gali tik padaryti išvadą, kad vertinimas, kurį atliko Seimas, iš esmės kvestionavo pareiškėjos bendrijos įsitikinimų teisėtumą ir būdus, kuriais šie įsitikinimai buvo išreikšti, o tai, kaip Teismas pakartotinai pabrėžia, nesuderinama su valstybės pareiga išlikti neutraliai ir nešališkai (ten pat).

141. Trečias argumentas, išsakytas Seimo svarstymo metu, buvo susijęs su pareiškėjos bendrijos faktiniu ar numanomu santykiu su krikščionybe. Kai kurie Seimo nariai nurodė, kad dauguma lietuvių yra katalikai, jie rėmėsi istorine krikščionybės svarba Lietuvoje ir poveikiu, kurį valstybės pripažinimo suteikimas pagonių religinei bendrijai galėjo turėti ryšiams su „krikščioniškuoju pasauliu“ (žr. šio sprendimo 23 ir 30 punktus). Teismas taip pat pastebi, kad suteikdamas valstybės pripažinimą kitoms netradicinėms religinėms bendrijoms Seimas keliskart pabrėžė gerus santykius su Katalikų bažnyčia (žr. šio sprendimo 10 ir 12 punktus).

142. Toliau Teismas nenori spėlioti, kokį poveikį galutiniam Seimo sprendimui galėjo turėti Lietuvos Vyskupų Konferencijos laiškas (žr. šio sprendimo 25–28 punktus). Tačiau pažymėtina, kad laiškas pasiekė daugiau nei pusę Seimo narių, jis buvo aiškiai cituojamas antrojo svarstymo metu, jo turinys buvo aptariamasis (žr. šio sprendimo 30(a) punktą). Teismo dėmesio

neišvengė ir tai, jog katalikų valdžios laiškas buvo atsiųstas Seimui ir cituojamas Seime, svarstant dėl valstybės pripažintos religinės bendrijos statuso suteikimo kitai netradicinei religinei bendrijai; laiške išreikšta palanki pozicija buvo pateikta kaip argumentas suteikti valstybės pripažinimą tai bendrijai (žr. šio sprendimo 10 punktą).

143. Teismas pakartotinai pabrėžia, kad tikro religinio pliuralizmo puoselėjimas yra gyvybiškai svarbus demokratinės visuomenės išlikimui (tarp daugelio kitų žr. *Bayatyan prieš Armėniją* [DK], Nr. 23459/03, § 122, ECHR 2011, ir jame nurodytas bylas), o valdžios vaidmuo ne pašalinti įtampos priežastį, panaikinant pliuralizmą, o užtikrinti, kad konkuruojančios grupės toleruotų viena kitą. Šis valstybės vaidmuo yra palankus viešajai tvarkai, religinei darnai ir tolerancijai demokratinėje visuomenėje ir vargiai gali būti suvokiamas kaip mažinantis tikėjimo ar bažnyčios, su kuria istoriškai ir kultūriškai susiję konkrečios šalies gyventojai, vaidmenį (žr. *Members of the Gldani Congregation of Jehovah's Witnesses ir kiti prieš Gruziją*, Nr. 71156/01, § 132, 2007 m. gegužės 3 d.). Be to, JT Žmogaus teisių komitetas ir JT specialusis pranešėjas religijos ir tikėjimo laisvės klausimais taip pat pabrėžia, kad daugumos ar istoriškai vyraujanti religija negali pateisinti mažumos religijos grupių diskriminacijos (žr. šio sprendimo 72 ir 73 punktus).

144. Tuo labiau, tais atvejais, kai pagal vidaus teisę teisė į religijos ar vieno iš jos aspektų laisvę tampa priklausoma nuo išankstinio leidimo, pripažintos bažnyčios įtraukimas į leidimo suteikimo procesą nesuderinamas su valstybės pareiga išlikti neutraliai ir nešališkai (žr. *Metropolitan Church of Bessarabia ir kiti*, minėta pirmiau, 117 ir 123).

145. Taigi Teismas negali pritarti, kad religijos, kuriai save priskiria dauguma gyventojų, egzistavimas ar tik tariama įtampa tarp pareiškėjos bendrijos ir daugumos religijos, arba tos religijos valdžios pasipriešinimas galėtų būti objektyviu ir pagrįstu pagrindu atsisakyti suteikti pareiškėjai bendrijai valstybės pripažintos religinės bendrijos statusą. Šiuo požiūriu Teismas taip pat pabrėžia, kad pagal Lietuvos Konstitucinio Teismo jurisprudenciją konstitucinis valstybės ir bažnyčios atskyrimo principas yra Lietuvos valstybės, jos institucijų ir jų veiklos pasaulietiškumo pamatas; jokios pažiūros ar ideologija negali būti paskelbtos esančios privalomos ir primestos individui, valstybė turi išlikti neutrali įsitikinimų klausimais ir ji neturi jokios teisės nustatyti privalomos pažiūrų sistemos (žr. šio sprendimo 68 punktą).

146. Galiausiai, atsižvelgdamas į Vyriausybės teiginį, kad daugelyje Europos katalikiškų šalių pagonių judėjimai santykyje su valstybe neturi jokio privilegiuoto statuso (žr. šio sprendimo 107 punktą), Teismas pastebi, kad jis savo praktikoje nėra konstatavęs, jog valstybės vertinimo nuožiūros laisvės apimtis (žr. šio sprendimo

126 punktą) galėtų būti platesnė arba siauresnė, atsižvelgiant į religinių įsitikinimų pobūdį (žr. *Mockutė*, minėta pirmiau, 129). Todėl kitoks

pareiškėjos bendrijos vertinimas nei kitų religinių bendrijų, kurios buvo panašioje situacijoje, negalėtų būti pateisinamas jos tikėjimo pobūdžiu.

147. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas konstatuoja, kad atsisakydamos suteikti valstybės pripažinimą pareiškėjai bendrijai valstybės valdžios institucijos nepateikė pagrįsto ir objektyvaus paaiškinimo, kodėl pareiškėja bendrija vertintina kitaip nei kitos religinės bendrijos, kurios buvo atitinkamai panašioje situacijoje, o Seimo nariai, kurie balsavo prieš valstybės suteikimo pripažinimą, nebuvo neutralūs ir nešališki, įgyvendindami savo teisėkūros įgaliojimus.

148. Priėjęs prie tokios išvados, Teismas nusprendė, kad šioje byloje nebūtina nagrinėti, ar tai, kad pareiškėja bendrija pakartotinai gali kreiptis dėl valstybės pripažinimo po dešimties metų, taip pat pažeidžia pareiškėjos bendrijos teises pagal Konvenciją.

149. Teismas konstatuoja, kad buvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis, taikomas kartu su 9 straipsniu.

II. TARIAMAS KONVENCIJOS 13 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

150. Pareiškėja bendrija skundėsi, kad ji neturėjo veiksmingos vidaus teisinės gynybos priemonės savo skundo, susijusio su atsisakymu suteikti valstybės pripažinimą, atžvilgiu. Ji rėmėsi Konvencijos 13 straipsniu, kuriame nustatyta:

„Kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, pripažintos šioje Konvencijoje, yra pažeistos, turi teisę pasinaudoti veiksminga teisinės gynybos priemone kreipdamasis į valstybės instituciją nepriklausomai nuo to, ar tą pažeidimą asmenys padarė eidami savo oficialias pareigas.“

A. Priimtinumumas

151. Teismas pažymi, kad šis skundas nėra aiškiai nepagrįstas ar nepriimtinas kokių nors kitu pagrindu, nurodytu Konvencijos 35 straipsnyje. Todėl jis turi būti skelbiamas priimtiniu.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

152. Šalių paaiškinimai dėl veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių nurodyti šio sprendimo 77–82 punktuose.

2. Teismo vertinimas

153. Teismas jau konstatavo, kad pareiškėja bendrija neturėjo jokių veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių dėl skundžiamo Seimo sprendimo (žr. šio sprendimo 84–98 punktus). Vyriausybė nenurodė jokių

kitų teisinės gynybos priemonių, kurios galėtų atitikti Konvencijos 13 straipsnyje keliamus kriterijus (žr., *mutatis mutandis*, *Metropolitan Church of Bessarabia ir kiti*, minėta pirmiau, § 140). Todėl Teismas konstatuoja, kad ši nuostata buvo pažeista.

III. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

154. Konvencijos 41 straipsnyje nustatyta:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

155. Pareiškėja bendrija nepateikė jokių reikalavimų atlyginti patirtą žalą ar bylinėjimosi ir kitas išlaidas. Todėl Teismas nieko nepriteisia.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Skelbia* peticiją priimtina;
2. *Nusprendžia*, kad buvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis, taikomas kartu su 9 straipsniu;
3. *Nusprendžia*, kad buvo pažeistas Konvencijos 13 straipsnis.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2021 m. birželio 8 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Stanley Naismith
Kanceleris

Jon Fridrik Kjølbro
Pirmininkas